thearyasamaj.org

Annual Susbscription fee 100/ 3rd May 2015

ओ३म्

आर्य जीवन

ఆర్య జీవన్

संस्कृति संरक्षण व सामाजिक परिवर्तन का संकल्प

హిందీ-తెలుగు ద్విభాషా పక్ష పత్రిక

www.namasthetelangaana.com/districts/mbr/

గురువారం | 16 ఏప్రిల్ 2015

పేజీలు 16

నమస్తే తెలంగాణ

మహబూబ్‌నగర్

గరిష్ఠం 33.5°C

కనిష్ఠం 20.9°C

కర్మయోగి

- ఉపాధ్యాయుడి నుంచి ఉద్యమపార్టీ రథసారథిగా
- సమాజమే ఆయన కుటుంబం
- సకలజనులే 'ఆర్యా' సహోదరులు
- ఆర్యసమాజ్ కార్యాలయంలో అటెండర్‌గా విధులు
- తెల్లటి కుర్తా పైజామా ఇష్టం
- 'తమసోమా జ్యోతిర్గమయా' నచ్చిన కొటేషన్
- ఇష్టమైన రోజు.. స్వరాష్ట్రం ఏర్పడిన రోజు
- అభిమాన నేతలు.. గాంధీ, అగ్నివేశ్, కేసీఆర్

14లో..

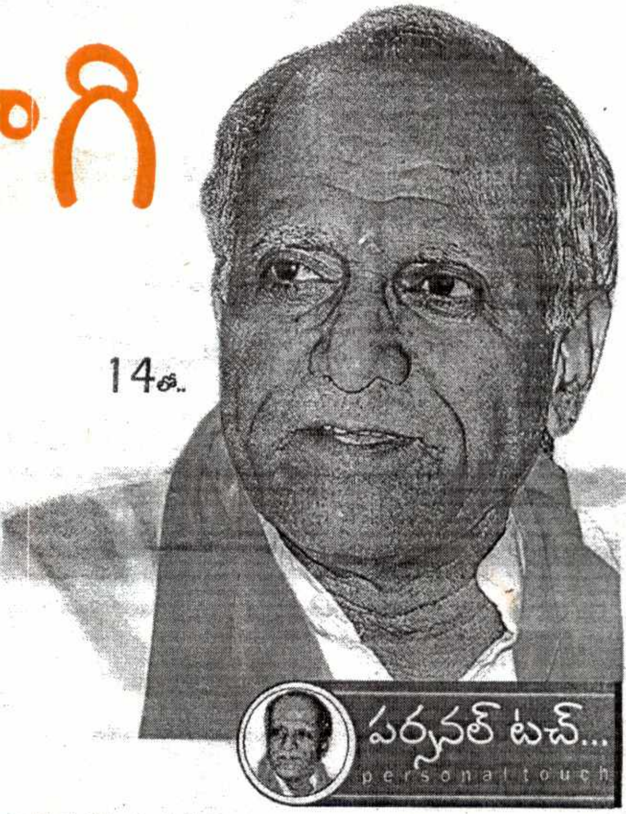

అస్తులు అంతస్తులు కాదని ముక్కు మూసుకుని జనారణ్యానికి దూరంగా కొండ గుట్టలపై కూర్చుని ధ్యానం చేసుకునేవారు కొందరైతే.. పేదప్రజలకోసం అనుక్షణం పరితపిస్తూ కర్మయోగులుగా జనం కోసం జనం మధ్యలో ఉండేవారు మరికొందరు. అలాంటివారిలో రెండోకోవకు చెందినవారు విఠల్‌రావు ఆర్యా. రాజకీయం, సామాజికం, ఆధ్యాత్మికం అన్నీ కలగలసిన కర్మయోగి ఆయన. విజ్ఞత.. సహనం.. నిరాడంబర జీవనశైలి.. సౌజన్యశీలి.. ప్రగతి వాది.. లౌకికవాది.. తెలంగాణవాది..బ్రహ్మచారి..ఇవన్నీ కలబోసుకున్న మంచి మనిషే.. విఠల్‌రావు ఆర్యా. ప్రభుత్వ జూనియర్, డిగ్రీ కళాశాలలో లెక్చరర్‌గా విధులు నిర్వహిస్తూనే స్వామిఅగ్నివేశ్ అనుచరుడిగా ఆర్యసమాజ్ ఉద్యమంలో చురుకుగా పాల్గొన్నాడు. తన అమూల్య సమయాన్ని సామాజిక, ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రమాలకే వెచ్చించాడు. పదవీ విరమణ అనంతరం తెలంగాణ సాధన లక్ష్యంగా కేసీఆర్ స్ఫూర్తితో పూర్తి కాలం ఉద్యమాల్లో చురుకుగా పాల్గొన్నారు.

- మహబూబ్‌నగర్ ప్రతినిధి, నమస్తే తెలంగాణ

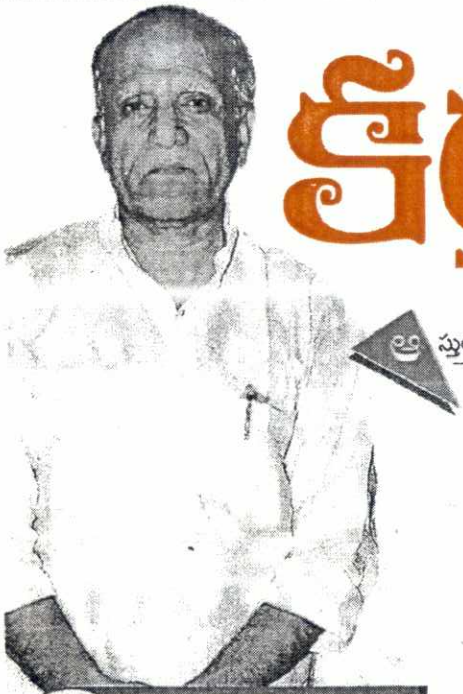

కర్మయోగి

ఆస్తులు, అంతస్తులు కాదని ముక్కు మూసుకుని జనారణ్యానికి దూరంగా కొండ గుట్టలపై కూర్చుని ధ్యానం చేసుకునేవారు కొందరైతే... పేద ప్రజల కోసం అనుక్షణం పరితపిస్తూ కర్మయోగులుగా జనం కోసం వారి మధ్యలో ఉండేవారు మరికొందరు. అలాంటి వారిలో రెండో కోవకు చెందినవారు.. విఠల్‌రావు ఆర్యా. రాజకీయం, సామాజికం, ఆధ్యాత్మికం అన్నీ కలగలసిన కర్మయోగి ఆయన. ఊహ తెలిసినప్పటి నుంచే ఆర్య సమాజ్ కార్యకర్తగా, సామాజిక ఉద్యమ నిర్వాహకుడిగా పనిచేసిన ఆర్యా కష్టపడి ఒక్కొక్కమెట్టే ఎక్కుతూ తన జీవన సర్వస్వం జనహితం కోసమేనని, పేదల అవస్థలు చూస్తే కళ్లు చెమర్చడమే కాదు, వారి కన్నీటి ధారలను తుడవడానికి శక్తివంచన లేకుండా కృషి చేస్తున్నారు. భరించలేని పేదరికం నుంచి ఉపాధ్యాయుడిగా, రాజకీయ నాయకుడిగా ఎదిగారు. ఆయనకు ప్రజాసేవ మినహా హంగులు, ఆర్భాటాలు అక్కర్లేదు. ఉద్యమపార్టీగా అవతరించి రాజకీయ పార్టీగా రూపాంతరం చెంది స్వరాష్ట్ర సాధన అనంతరం అధికార పార్టీ అయిన టీఆర్‌ఎస్‌కు జిల్లా సారథిగా ఐదేళ్లు పనిచేశారు. సమాజమే కుటుంబమని, సకలజనులే తన సహోదరులని తలచి వైవాహిక జీవితంలో అడుగుపెట్టకుండా సమాజ హితమే ధ్యేయంగా పనిచేస్తున్నాడు విఠల్‌రావు ఆర్యా..!

– మహబూబ్‌నగర్, నమస్తే తెలంగాణ ప్రతినిధి

పర్సనల్ టచ్...
personal touch

దినచర్య

ఉదయం 5:30కు నిద్రలేవడం
అరగంటసేపు యోగా
15 నిమిషాలు ధ్యానం
కనీసం గంటసేపు పుస్తక పఠనం

జీవనగమనంలో...

ఉద్యమాలగడ్డ.. విఠల్‌రావు స్వగ్రామం

నేటి కర్ణాటక రాష్ట్రం యాద్గీర్ జిల్లాలోని గుర్మిట్‌కల్ విఠల్‌రావు ఆర్యా స్వగ్రామం. అప్పట్లో ఈ గ్రామం గుల్బర్గా జిల్లాలో ఉండేది. ఈ జిల్లా హైదరాబాద్ స్టేట్‌లో అంతర్భాగంగా ఉండేది. ఊట్కూర్, కొడంగల్, తాండూరు, నారాయణపేట, దామరగిద్ద, బీజాపూర్, మహబూబ్‌నగర్, నాగర్‌కర్నూల్ ప్రాంతాల్లో

...ల్‌లో టిఫిన్లు, భోజనం చేసేవాడిని.

ఎప్పుడూ క్లాస్‌ఫస్టే...

చిన్నప్పటి నుంచి క్లాస్‌ఫస్టే వచ్చేవాడిని. 9, 10 తరగతుల్లోనూ క్లాస్‌ఫస్ట్ వచ్చాను. 1962లో హిందీ ప్రచార సమితి (లైబ్రరీ)ని నడపడానికి నారాయణపేటకు వెళ్లాను. 1966లో మహబూబ్‌నగర్‌లోని ఎంబీసీ స్కూల్‌లో అన్న హిందీ టీచర్‌గా పనిచేయడం

బయోడేటా

పేరు : విఠల్‌రావు ఆర్యా
పుట్టిన తేదీ : 9 జూలై 1950
తల్లిదండ్రులు : విఠాబాయి, గోవిందరావు
స్వగ్రామం : గుర్మిట్‌కల్
అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెళ్లు : ఇద్దరు సోదరులు, ముగ్గురు అక్కాచెల్లెళ్లు
విద్యాభ్యాసం : ఏడో తరగతి వరకు ప్రభుత్వ పాఠశాల, గుర్మిట్‌కల్, 8 నుంచి 10 వరకు ఆర్యసమాజ పాఠశాలలో..

● పీయూసీ 1966-67 ఎంవీఎస్, మహబూబ్‌నగర్, డిగ్రీ (బీఎస్సీ, ఎంపీసీ) ఎమ్మెస్సీ (ఫిజికల్ కెమిస్ట్రీ) ఉస్మానియా, 1986లో గుల్బర్గాలో మూడేళ్లపాటు లా డిగ్రీ, హిందీ విద్వాన్ (హిందీ ప్రచారసభ, హైదరాబాద్‌లో) 1971లో అలహాబాద్‌లో హిందీలో సాహిత్యరత్న.

మాతృభాష : హిందీ, తెలుగు, తెలిసిన భాషలు ఇంగ్లీష్, కన్నడ, మరాఠీ.

ఆహారపు అలవాట్లు : పూర్తి శాఖాహారం (కారం, మసాలా లేని భోజనం)

పండ్లు : అరటి, ఆపిల్

సినిమాలు : సామాజిక దృక్పథం, మైథలాజికల్ గల సినిమాలు పీజీ చేసే సమయంలో... ఆకలి రాజ్యం సినిమా చాలా నచ్చింది.

ఇష్టమైన నటులు : ఎన్టీఆర్, కాంతారావు

ఇష్టమైన సినిమాలు : శ్రీకృష్ణ పాండవీయం, లవకుశ, శ్రీకృష్ణరాయభారం.

ఇష్టమైన సీరియల్ : కలర్స్ టీవీలో బాండెడ్ చైల్డ్ గురించి 'ఉడాన్' సీరియల్ (మండే టు సాటర్ డే)

క్రికెట్ అంటే ఇష్టం : ఆ కాలంలో సునీల్ గవాస్కర్, ఈ కాలంలో సచిన్ అంటే అభిమానం. (రింగ్‌బాల్, బాడ్మింటన్ కూడా)

నచ్చిన డ్రెస్ : పదో తరగతిలో ఒక ప్యాంట్ వేశాను. గ్రీన్ కలర్ తెల్లటి కుర్తా పైజామా అంటే ఇష్టం

ఇష్టమైన కొటేషన్ : 'తమసోమా జ్యోతిర్గమయా'

ఇష్టమైన రోజు : జూన్ 2, 2014: నాలుగున్నర కోట్ల తెలంగాణ ప్రజల ఆకాంక్ష నెరవేరి స్వరాష్ట్రం ఏర్పడిన రోజు.. పార్లమెంట్‌లో బిల్లు పాసైన రోజు చాలా సంతోషపడ్డాను. ఆరోజు ఢిల్లీలోనే ఉన్నా.

ఆదర్శం : సాంస్కృతికంగా, ఆధ్యాత్మికంగా స్వామి దయానంద సరస్వతి, సామాజికంగా.. స్వామి అగ్నివేశ్ రాజకీయంగా.. గాంధీజీ, కేసీఆర్

thearyasamaj.org

thearyasamaj.org

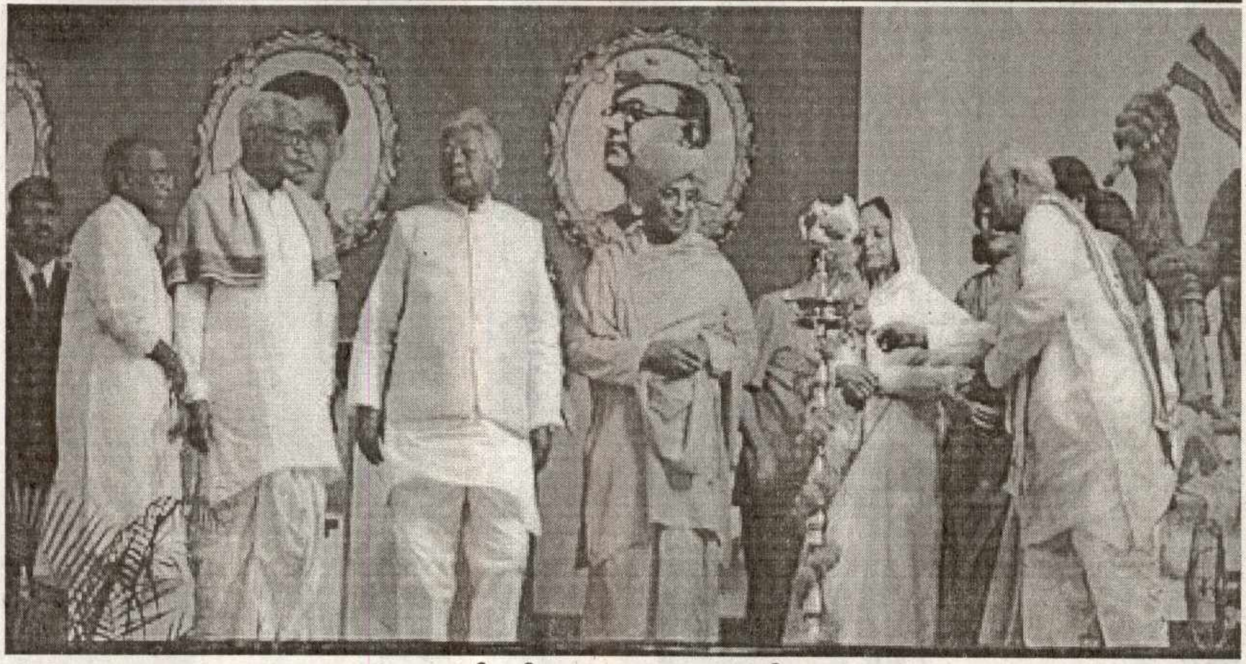

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశ ప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య
देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक संदर्भो में लिए चित्रों में श्री विठ्ठलराव आर्य

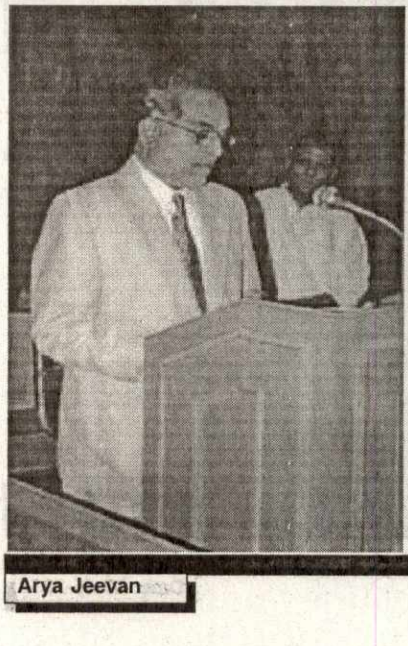

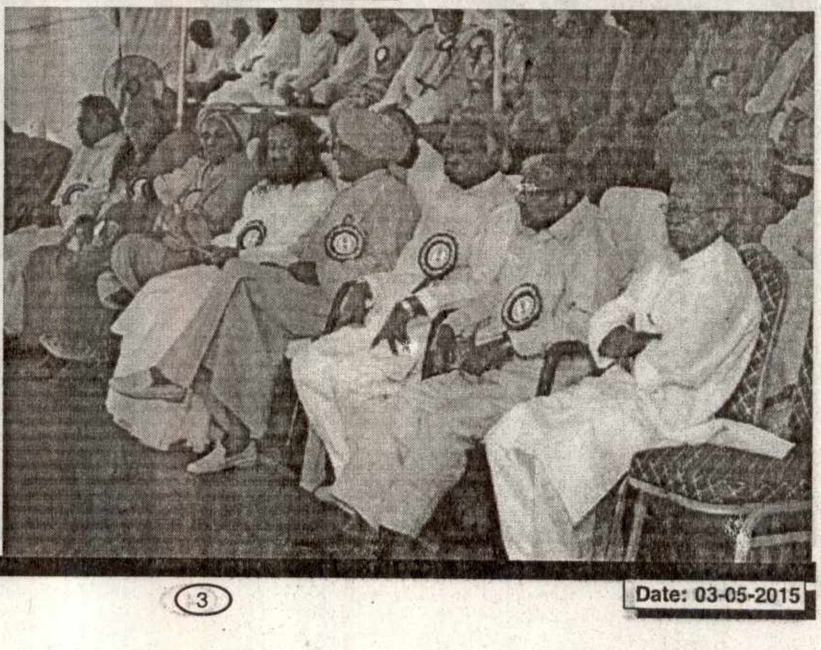

thearyasamaj.org

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశ ప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య

देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक संदर्भो में लिए चित्रों में श्री विठ्ठलराव आर्य

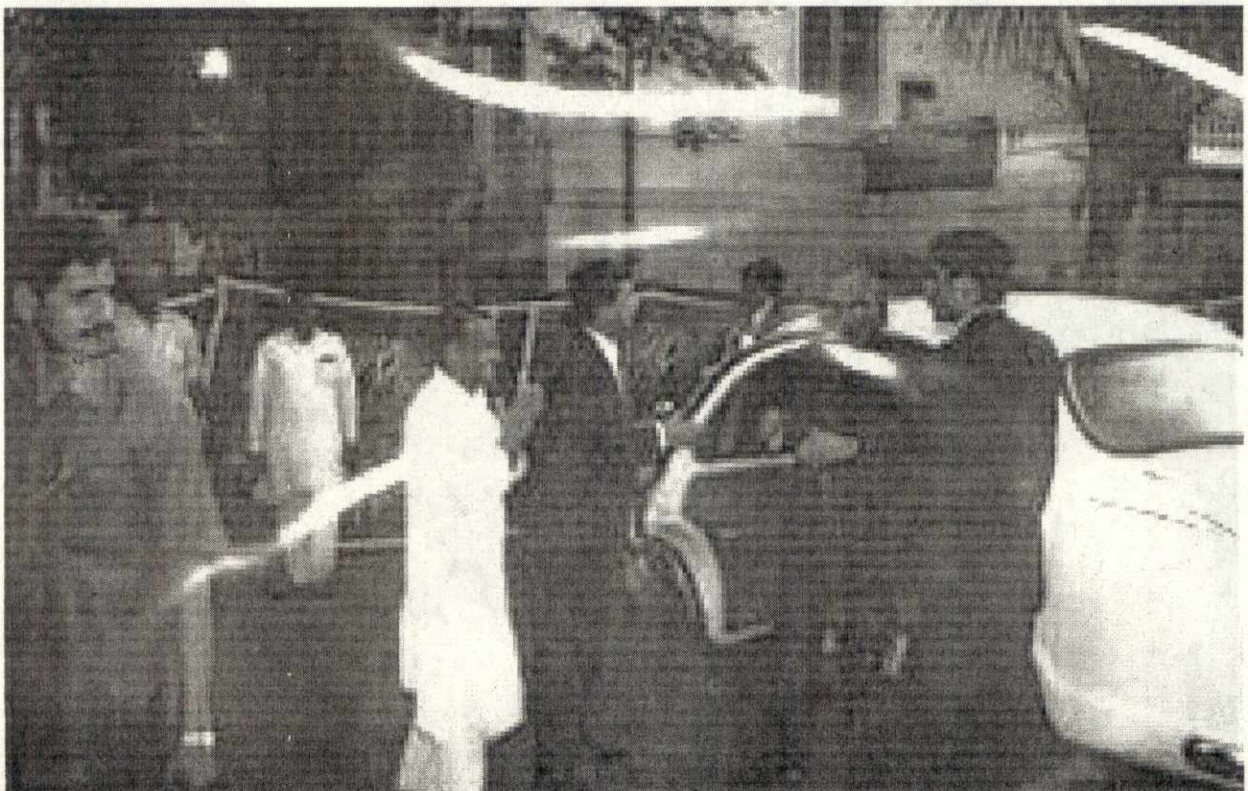

thearyasamaj.org

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశ ప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య
देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक संदर्भो में लिए चित्रों में श्री विट्ठलराव आर्य

thearyasamaj.org

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశ
ప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య

देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक
संदर्भो में लिए चित्रों में श्री
विट्ठलराव आर्य

thearyasamaj.org

मई दिवस पर

सच्चे आध्यात्मिक श्रम से अभ्युदय व निःश्रेयस की प्राप्ति

–मनमोहन कुमार आर्य, देहरादून।

ईश्वर ने मनुष्य को ऐसा प्राणी बनाया है जिसमें शक्ति वा ऊर्जा की प्राप्ति के लिए इसे भोजन की आवश्यकता पड़ती है। यदि इसे प्रातः व सायं दो समय कुछ अन्न अर्थात् रोटी, सब्जी, दाल, कुछ दुग्ध व फल आदि मिल जायें तो इसका जीवन निर्वाह हो जाता है। भोजन के बाद वस्त्रों की आवश्यकता भी होती है। भोजन व वस्त्रों को प्राप्त करने के लिए धन की आवश्यकता होती है। इसके साथ ही निवास के लिए अपना व किराये का घर भी चाहिये होता है। अब इन सबके लिए धन अर्जित करने के लिए उसे श्रम करना पड़ता है। यदि नहीं करेगा तो धन प्राप्त नहीं होगा जिसका परिणाम होगा जीवन निर्वाह में बाधा। अब वह क्या कार्य करे कि जिससे आवश्यकता के अनुसार धन प्राप्त हो? इसके लिए अनेक कार्य हैं जिन्हें वह कर सकता है। इसके लिए शिक्षा व किसी कार्य के अनुभव की आवश्यकता होती है। माता–पिता इसी कारण अपनी सन्तानों को अच्छी शिक्षा देते हैं जिससे वह कोई अच्छा सम्मानित कार्य कर अपनी व अपने परिवार की आवश्यकताओं की पूर्ति कर सकें।

आजकल बच्चे कक्षा 12 तक पढ़–लिख कर आगे डाक्टर, इंजीनियर, मैनेजमेन्ट आदि के कोर्स करते हैं। इसमें उत्तीर्ण होने पर अच्छी नौकरी मिल जाती है जिससे जीवन की सभी आवश्यकताओं की पूर्ति होने के साथ मनुष्य समाज में सम्मानित जीवन व्यतीत करता है। जो लोग इन महगें कोर्सो व उपाधियों को प्राप्त नहीं कर पाते वह इण्टर, स्नातक व स्नात्कोत्तर उपाधियां प्राप्त कर व कुछ अन्य प्रशिक्षण आदि प्राप्त कर सरकारी, निजी कार्य या प्राइवेट नौकरियां करते हैं। कुछ अशिक्षित, अल्प शिक्षित और शिक्षित भी कषि या श्रमिक का कार्य भी करते हैं और इनमें भी कुछ कार्यों को सीख कर अच्छा धन उपार्जित करते हैं। हमने देखा है कि कई हलवाई, प्रापर्टी डिलर, दूध के व्यापारी, खिलाड़ी, कलाकार व राजनीति से जुड़े व्यक्ति आर्थिक दर्षष्टि से अत्यन्त सम्पन्न हैं। इतने सम्पन्न हैं कि ऊंची शैक्षिक योग्यता रखने वाले व बड़े पदों पर कार्य करने वाले व्यक्ति भी नहीं हैं। हमारा यह लिखने का तात्पर्य केवल यह बताना है कि नाना प्रकार के कार्यों को करके लोग धन कमाते हैं और फिर उसके अनुसार सुविधा सम्पन्न या साधारण जीवन व्यतीत करते हैं। जो व्यक्ति जो कार्य कर रहा है उसे उसका उचित पारिश्रमिक या वेतन मिलना चाहिये। कहीं कुछ अधिक मिलता है और कहीं बहुत कम, अर्थात श्रम का शोषण हुआ करता है। इस शोषण को समाप्त करने और श्रम के दिन, समय व अवकाश आदि की सुविधा दिलाने के लिए श्रम संगठन बने हुए हैं। इन संगठनों ने मजदूर व श्रमिकों की उनकी अनेक न्यायोचित मांगे सरकार व उद्योगपतियों आदि से स्वीकार करवाई हैं जिनसे मजदूरों व अन्य सेवारत मनुष्यों का जीवन सुखद बना है। इन सभी प्रकार के व्यवसाय जो मनुष्य करते हैं, उनमें देखा जाता है कि मनुष्य अपनी योग्यता व श्रमशक्ति से कार्य करता है जिसका उसे धन के रूप में कमपैन्शेसन, पारिश्रमिक, मजदूरी या वेतन मिलता है। मनुष्य जो श्रम के द्वारा कार्य करते हैं वह दूसरे मनुष्यों के काम आने वाली वस्तुओं व सुविधाओं आदि से जुड़ा होता है। यहां हम इन सभी कार्यों से भिन्न आध्यात्म से जुड़े श्रम की भी कुछ चर्चा कर रहे हैं।

अध्यात्म में इस प्रश्न पर विचार किया गया है कि यह संसार किसके द्वारा, किसके लिए व किस वस्तु से बना है। इसके बाद मनुष्य विषयक कुछ अन्य महत्वपूर्ण प्रश्नों, कि मैं कौन हूं, मेरा उद्देश्य क्या है और उस उद्देश्य की प्राप्ति के साधन और साध्य क्या हैं? इन प्रश्नों पर विचार किया गया है और इनके उत्तर ढूढें गये हैं। इन प्रश्नों और इनके उत्तरों से आज का सारा संसार अनभिज्ञ है, यह आश्चर्य एवं दुःख की स्थिति है। देश विदेश के सभी मनुष्यों को इन प्रश्नों से कोई भी सरोकार प्रतीत नहीं होता। हमारा अध्ययन यह बताता है कि यह सभी मनुष्यों के लिए समान रूप से जीवन के महत्वपूण प्रश्न हैं, इन पर प्रत्येक बुद्धिमान कहे जाने वाले मनुष्य को अवश्य ही विचार करना चाहिये। या तो वह स्वयं इनके उत्तर बतायें अथवा दर्शनों आदि ग्रन्थों में तर्क, युक्ति व ऊहापोह से जो उत्तर खोजें गये हैं, उनका खण्डन करे या यथावत् स्वीकार करे। यदि वह ऐसा नहीं करता तो फिर यही माना जायेगा कि वह व्यक्ति मनुष्य = मननशील नहीं है। अतः ऐसे मनुष्य, मनुष्य न होकर पशु समान है जिसका उद्देश्य पशुओं की तरह केवल इन्द्रिय सुख के कार्य करना मात्र है। इन प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर हम दे रहे हैं। संसार में तीन पदार्थों ईश्वर, जीव व प्रकषति का अस्तित्व है जो नित्य, अनादि, अनुत्पन्न, सनातन, अमर, अविनाशी गुणों वाले हैं। ईश्वर ने प्रकषति को उपादान कारण के रूप में प्रयोग कर इस संसार को बनाया है। ईश्वर व जीव अर्थात् जीवात्मायें चेतन तत्व हैं। ईश्वर सत्य–चित्त–आनन्दस्वरूप, सर्वज्ञ, निराकार, सर्वशक्तिमान, सर्वव्यापक, सर्वान्तर्यामी, सर्वातिसूक्ष्म पदार्थ है। जीवात्मा

thearyasamaj.org

एक चेतन तत्व, अल्पज्ञ, एकदेशी, ससीम, अजर, अमर आदि गुणों वाला है जो अपने कर्मानुसार बार बार जन्म लेता है व मष्त्यु को प्राप्त होता है। मष्त्यु के बाद पुनः इसका जन्म होता है जिसे पुनर्जन्म के नाम से जानते हैं। मैं कौन हूं, इस प्रश्न का उत्तर है कि मैं एक जीवात्मा हूं जिसका स्वरूप पूर्व पंक्ति में प्रस्तुत किया गया है। अब मेरा व हमारा उद्देश्य क्या है? इसका उत्तर देते हैं। उद्देश्य जीवात्मा का उन्नति करना है। उन्नति अच्छे कर्मों को करके होती है। जैसे विद्यार्थी को अपने विषय की पुस्तकों का ज्ञान प्राप्त कर परीक्षा में उत्तीर्ण होना पड़ता है। इसी प्रकार जीवात्मा को अच्छे कर्म करके जिनमें सेवा, परोपकार, यज्ञ, माता–पिता–आचार्य व अतिथियों की सेवा आदि कार्यों सहित नियत समय में ईश्वर को जानकर उसके सत्यस्वरूप में अवस्थित हो उसकी स्तुति व प्रार्थना को करना होता है। इन कार्यों को करके जीवात्मा की उन्नति होती है। मनुष्य की वह अध्यात्मिक उन्नति किस प्रकार की है? वह ऐसी है कि इससे समस्त दुःखों की निवष्त्ति स्वार्जित ज्ञान व ईश्वर द्वारा होती है। इससे मनुष्य बार बार के जन्म व मष्त्यु के चक्र से छूटकर लम्बी अवधि के लिए मुक्त होकर ईश्वर के सान्निध्य में रहकर सुख भोगता है। यदि मजदूरी व श्रम की तरह अध्यात्मिक श्रम की बात करें तो अध्यात्मिक श्रम ईश्वर की स्तुति–प्रार्थना–उपासना सहित धार्मिक लाभों सुख, शान्ति, जन्मोन्नति व मोक्ष के लिए किए जाने वाले कार्य हैं। जो लाभ एक मजदूर व व्यवसायी को भोजन, आवास, वाहन, पूंजी, यात्रा आदि से प्राप्त होता हैए वह व उससे अधिक सुख व आनन्द आध्यात्मिक श्रम अर्थात् ईश्वरोपासना, सेवा व परोपकार आदि कार्यों से आध्यात्मिक जीवन व्यतीत करने वाले मनुष्यों को मिलता है। यह बात केवल काल्पनिक नहीं है अपितु इसका विस्तृत वर्णन एवं क्रियात्मक ज्ञान हमारे वेद, उपनिषद, दर्शन, मनुस्मृति, सत्यार्थप्रकाश, ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका, संस्कारविधि, आर्याभिविनय आदि ग्रन्थों में उपलब्ध है। जो व्यक्ति इस आध्यात्मिक श्रम व साधना को करता है उसकी आवश्यकताओं की पूर्ति सासांरिक जीवन जीने वाले गृहस्थी व सज्जन पुरूषों से प्राप्त साधनों व धन आदि से हो जाती है। हम स्वामी दयानन्द जी के जीवन पर दृष्टि डालते हैं तो पाते हैं कि उन्होंने 22 वर्ष की अवस्था में अपने पिता का सुख–सुविधाओं से सम्पन्न घर छोड़ा था। उसके बाद वह मृत्यु पर्यन्त देशाटन करते हुए योग्य शिक्षकों, गुरूओं, आचार्यों, योगियों व यतियों आदि सहित सद्ग्रन्थों की खोज करते रहे और उनसे जो ज्ञान आदि पदार्थ मिलते थे उसका अभ्यास व अध्ययन कर उन्हें स्मरण कर लेते थे। उनकी भौतिक पूंजी मात्र एक कौपीन या लंगोट थी। त्याग भावना इस कदर थी कि उन्होंने अपने लिए दूसरा लंगोट तक नहीं लिया था। भोजन कभी मांगा नहीं, यदि किसी ने पूछा और स्वेच्छा से प्रदान किया, तो कर लेते थे। उनका स्वास्थ्य एक आदर्श मनुष्य के जैसा था और बल भी सामान्य व बलवानों से अधिक ही था जिससे यह निष्कर्ष निकलता है कि उन्हें भोजन भी मिलता ही था। जिस प्रकार से धनाभाव होने पर हम निराश हो जाते हैं, ऐसा महर्षि दयानन्द के जीवन में देखने को नहीं मिलता। वह सदैव सन्तुष्ट रहते थे। गुरू की आज्ञा से जब वह सन् 1863 में कार्य क्षेत्र में उतरे तो उसके बाद उनके इतने सहायक बन गये कि उनकी सभी आवश्यकताओं का ध्यान रखते थे। सभी सांसारिक लोग जो उनके विचारों से प्रभावित होते थे, जिसमें कई स्वतन्त्र राज्यों के राजा–महाराजा भी थे, वह उनका आतिथ्य कर प्रसन्न होते थे और उनके द्वारा सम्पादित धर्म प्रचार के कार्यों में सर्वात्मा सहयोग भी करते थे। स्वामीजी ने अनेक लोगों को लेखक, पाचक, सेवा के साथ पाठशाला के संस्कृत शिक्षक, परोपकारिणी प्रेस के प्रबन्धक व अन्य कर्मचारियों के रूप में व्यवसाय भी दिया हुआ था और अपने सहायक कर्मचारियों को उचित व सन्तोषजनक वेतन देते थे और सबका सम्मान भी करते थे। इनके जीवन से शिक्षा लेकर सभी धर्म सम्बन्ध ी कार्यों को जिसमें योग प्रचार भी सम्मिलित कर सकते हैं, आध्यात्मिक श्रम में सम्मिलित कार्य हैं और इससे जीवन को सुखी व निरोग बनाया जा सकता है। मई दिवस को ध्यान में रखते हुए इस लेख में हमने सांसारिक श्रम व आध यात्मिक श्रम की चर्चा की है। हम अनुभव करते हैं कि आज के आधुनिक युग व परिस्थितियों में इन दोनों प्रकार की जीवन शैलियों का समन्वय ही सच्चा आध्यात्मिक–श्रम से युक्त जीवन हो सकता है। हम सांसारिक शिक्षा से ज्ञान, योग्यता व अनुभव प्राप्त करें और व्यवसाय के लिए किसी अच्छे कार्य व सेवा को चुने। उससे धन उपार्जन करें और इसके साथ अपने जीवन में यथासमय ईश्वरोपासना, यज्ञ–अग्निहोत्र, सेवा, परोपकार, माता–पिता–आचार्य–अतिथि सेवा आदि के कार्य भी करते रहें जिससे सभी प्रकार के आध्यात्मिक लाभ भी हमें प्राप्त हों। आज की परिस्थितियों में यही सन्तुलित जीवन कहा जा सकता है। धर्म व अध्यात्म के क्षेत्र में देश में अज्ञान, अन्धविश्वास व कुरीतियों भी फैली हुई हैं जिससे बचने के लिए विवेक की आवश्यकता है। यह विवेक महर्षि दयानन्द के ग्रन्थों सहित अन्य सद्ग्रन्थों के अध ययन से प्राप्त होगा। अध्यात्म वा सद्धर्म की जीवन में उपेक्षा बहुत हानिकारक व महगीं सिद्ध होगी। इस पर सभी को व्यापक दृष्टि से विचार कर सही मार्ग का चयन करना और उसी पर चलना जीवन का ध्येय होना चाहिये।

thearyasamaj.org

'महर्षि दयानन्द ने खण्डन–मण्डन, समाज सुधार व वेद प्रचार क्यों कया?'

–मनमोहन कुमार आर्य, देहरादून।

महर्षि दयानन्द ने सन् 1863 में दण्डी स्वामी प्रज्ञाचक्षु गुरू विरजानन्द से अध्ययन पूरा कर कार्य क्षेत्र में पदार्पण किया था। उन दिनों में देश में अज्ञान, धार्मिक व सामाजिक अन्धविश्वास, कुरीतियां व अधर्म इतना अधिक बढ़ गया था कि इन बुराईयों से मुक्त होने का न तो किसी के पास कोई उपाय था और न ही कोई प्रभावशाली प्रयास ही किसी के द्वारा किया जा रहा था। यदि महर्षि दयानन्द वह कार्य न करते जो उन्होंने किए हैं, तो देश व समाज की स्थिति और कहीं अधिक विषम व जटिल होती जिसका लाभ कुछ स्वार्थी व समाज के शत्रुओं को मिलता परन्तु वैदिक धर्म व संस्कृति की अपूरणीय क्षति होती। यह निश्चित है कि हमारा देश व समाज आज जिस स्थिति में है, वह वैसा कदापि न होता अपितु इससे कहीं अधिक पिछड़ा, कमजोर व विद्रूप होता। महर्षि दयानन्द ने अपनी सभी धार्मिक व सामाजिक मान्यताओं से सम्बन्धित एक विश्व प्रसिद्ध ग्रन्थ की रचना की है जिसका नाम सत्यार्थ प्रकाश है। इस ग्रन्थ में उन्होंने प्रथम 10 समुल्लासों में अपनी वेदों पर आधारित सभी मान्यताओं को प्रस्तुत किया है। इसके बाद अन्तिम चार सम्मुल्लासों में उन्होंने देश व विदेशी मत–मतान्तरों व धर्मों की मिथ्या मान्यताओं को प्रस्तुत कर उनकी समीक्षा वा खण्डन तर्क, युक्ति, प्रमाण आदि से किया है जो कि असत्य के छोड़ने और सत्य के ग्रहण करने के आवश्यक व अपरिहार्य है। यदि मनुष्य अपने असत्य को जानकर उसे छोड़ेगा नहीं तो उसका पतन तो अवश्यम्भावी है ही साथ हि उसकी धार्मिक, आत्मिक, बौद्धिक व सामाजिक उन्नति कभी नहीं हो सकती। सर्वांगीण उन्नति का एकमात्र उपाय व साधन सत्य को ग्रहण करना व असत्य को छोड़ना है और इसके लिए अपने व दूसरे के असत्य का खण्डन व अपने व दूसरों के सत्य का मण्डन व प्रशंसा भी आवश्यक है।

सत्यार्थ प्रकाश ग्रन्थ के ग्यारहवें समुल्लास में आर्यावर्त्तीय अर्थात् भारत के मत–मतान्तरों का खण्डन–मण्डन है। मनुष्य की उन्नति के लिए यह खण्डन व मण्डन अनिवार्य व अपरिहार्य है। इसे इस प्रकार भी समझ सकते हैं कि जैसे एक अध्यापक अपने शिष्य व विद्यार्थी को सत्य बातों का ज्ञान कराता है और उसके जीवन में जो असत्य आचरण, व्यवहार व अज्ञान है, उसे जता व बता कर उसे छुड़वाता है। डाक्टर भी रोगी को रोग के कारण बताकर उसका खानपान ठीक करने के साथ उसका आचरण व व्यवहार भी ठीक करता है और उसे ओषधियां इस लिए देता है कि जिससे मिथ्या व असत्य कर्मों, खानपान व दिनचर्या की अनियमितता आदि अवगुणों के कारण उत्पन्न रोग दूर हो जायें। मिथ्या विचारों व मान्यताओं का खण्डन–मण्डन करने से पूर्व महर्षि दयानन्द ने सत्यार्थ प्रकाश के ग्यारहवें समुल्लास की एक अलग से मार्मिक अनुभूमिका लिखी है। वह लिखते हैं कि यह सिद्ध बात है कि पांच सहस्र वर्षों के पूर्व वेदमत से भिन्न दूसरा कोई भी मत न था, क्योंकि वेदोक्त सब बातें विद्या से अविरूद्ध हैं। वेदों की अप्रवृत्ति होने का कारण महाभारत युद्ध हुआ। इनकी अप्रवृत्ति से अविद्याऽन्धकार के भूगोल में विस्तृत होने से मनुष्यों की बुद्धि भ्रमयुक्त होकर जिसके मन में जैसा आया वैसा मत (वर्तमान में धर्म) चलाया। उन सब मतों में चार मत, अर्थात् जो वेदविरूद्ध पुराणी, जैनी, किरानी और कुरानी सब मतों के मूल हैं। वे कम से एक के पीछे दूसरा तीसरा चौथा चला है। अब इन चारों की शाखा एक सहस्र से कम नहीं है। इन सब मतवादियों, इनके चेलों और अन्य सबको परस्पर सत्यासत्य के विचार करने मे अधिक परिश्रम न हो, इसलिये (महर्षि दयानन्द ने) यह ग्रन्थ (सत्यार्थ प्रकाश) बनाया है। वह आगे लिखते हैं कि जो जो इस (ग्यारहवें) समुल्लास में सत्य मत का मण्डन और असत्य मत का खण्डन लिखा है, वह सबको जनाना ही प्रयोजन समझा गया है। इसमें जैसी मेरी (महर्षि दयानन्द की) बुद्धि, जितनी विद्या, और जितना इन चारों मतों के मूल ग्रन्थ देखने से बोध हुआ है उसको सब के आगे निवेदित कर देना मैंने उत्तम समझा है। क्योंकि गुप्त व विलुप्त हुए विज्ञान का पुनः मिलना सहज नहीं है। पक्षपात छोड़कर इस सत्यार्थ प्रकाश ग्रन्थ को देखने से सत्यासत्य मत सबको विदित हो जायगा। इसके पश्चात् सबको अपनी–अपनी समझ के अनुसार सत्य मत का ग्रहण करना और असत्य मत का छोड़ना सहज होगा। महर्षि दयानन्द जी आगे कहते हैं कि इनमें से जो पुराण आदि ग्रन्थों में शाखा–शाखान्तर रूप मत आर्यावर्त्त देश में चले हैं, उनका संक्षेप से गुण–दोष इस 11 वें समुल्लास में दिखाया जाता है। इस मेरे कर्म से यदि पाठक उपकार न माने तो विरोध भी न करें। क्योंकि मेरा तात्पर्य किसी की हानि या विरोध करने में नहीं, किन्तु सत्यासत्य का निर्णय करने कराने का ही है। इसी प्रकार सब मनुष्यों को न्यायदृष्टि से वर्त्तना अति उचित है। मनुष्य जन्म का होना सत्यासत्य का निर्णय करने–कराने के लिए है, न कि वादविवाद विरोध करने कराने के लिये। इसी मत–मतान्तर के विवाद से जगत् में जो–जो अनिष्ट फल हुए, होते हैं और होंगे, उनको पक्षपातरहित विद्वज्जन जान सकते हैं। एक अत्यन्त महत्वपूर्ण बात वह यहां यह भी कहते हैं कि जब तक इस मनुष्य जति में मिथ्या मतमतान्तरों का परस्पर विरूद्ध वाद न छूटेगा, तक तक अन्योऽन्य को आनन्द न होगा। यदि हम सब मनुष्य और विशेष कर विद्वज्जन ईर्ष्या–द्वेष छोड़कर सत्यासत्य का निर्णय

thearyasamaj.org

करके सत्य का ग्रहण और असत्य का त्याग करना कराना चाहें, तो हमारे लिये यह बात असाध्य नहीं है। यह निश्चय है कि इन (मत–मतान्तरों के) विद्वानों के विरोध ही ने सबको विरोध जाल में फंसा रक्खा है। यदि ये लोग अपने प्रयोजन में न फंसकर सबके प्रयोजन को सिद्ध करना चाहें, तो अभी ऐक्यमत हो जायें। इसके होने की युक्ति महर्षि दयानन्द जी ने अपने सत्यार्थ प्रकाश ग्रन्थ की पूर्ति पर 'स्वमन्तव्यामन्तव्य प्रकाश' शीर्षक के अन्तर्गत दी है। खण्डन–मण्डन विषयक ग्यारहवें समुल्लास की अनुभूमिका की समाप्ति पर वह ईश्वर से प्रार्थना करते हुए कहते हैं कि सर्वशक्तिमान् परमात्मा एक मत में प्रवृत्त होने का उत्साह सब मनुष्यों के आत्माओं में प्रकाशित करें।

महर्षि दयानन्द जी के आशय व अभिप्राय को जान लेने के बाद अब हम लेख के शीर्षक पर संक्षिप्त विचार करते हैं। महर्षि दयानन्द ने अपने कार्यकाल में असत्य विचारों व मान्यताओं का खण्डन व सत्य मान्यताओं का मण्डन किया। झूठ को झूठ और सत्य को सत्य कहना क्या गलत है? हम समझते हैं कि उनके इस खण्डन कार्य को कोई निष्पक्ष व्यक्ति बुरा व गलत नहीं कह सकता। महर्षि दयानन्द ने वेद, तर्क, युक्ति व अन्य प्रमाणों के आधार पर मूर्तिपूजा, अवतारवाद, फलितज्योतिष, बालविवाह, जन्मना जाति व्यवस्था, ऊंच–नीच, छुआ–छूत, अशिक्षा, अज्ञान, अन्धविश्वास, कुरीतियों आदि का खण्डन किया। इसके साथ ही उन्होंने वेद आदि विद्या के ग्रन्थों के अध्ययन, संस्कृत व हिन्दी भाषा को सीखने व उसके प्रयोग करने, निराकार–सर्वशक्तिमान–सच्चिदानन्द ईश्वर की स्तुति–प्रार्थना–उपासना, अविद्या का नाश तथा विद्या की वृद्धि, विधवा विवाह, गुण–कर्म–स्वभावानुसार वर्ण व्यवस्था आदि का समर्थन किया। वह स्त्री व शूद्रों की शिक्षा व समान अधिकारों के समर्थक थे तथा सामाजिक विषमता के विरोधी थे। अतः उनका यह खण्डन व मण्डन किसी भी प्रकार से अनुचित न होकर समाजोन्नति व देशोन्नति के लिए अपरिहार्य है। महर्षि दयानन्द ने इस खण्डन व मण्डन के साथ समाज सुधार के एक नहीं अपितु सभी प्रकार के कार्य किये। स्वामीजी ने स्त्री व शूद्र आदि सबको वेदाध्ययन का अधिकार दिया जो कि विगत 5000 वर्षों से बन्द था। उन्होंने गुण–कर्म–स्वभाव पर आधारित वर्ण व्यवस्था की वकालत की और जन्मना जाति व्यवस्था के विरोध सहित युवक व युवती के विवाह भी गुण–कर्म व स्वभाव पर आध ारित करने की सलाह दी। आत्मिक व बौद्धिक उन्नति के लिए उन्होंने ईश्वर के सत्यस्वरूप का प्रचार किया। उनके अनुसार ईश्वर सच्चिदानन्दस्वरूप, निराकार, सर्वशक्तिमान, न्यायकारी, दयालु, अजन्मा, अनन्त, निर्विकार, अनादि, अनुपम, सर्वाधार, सर्वेश्वर, सर्वव्यापक, सर्वान्तर्यमी, अजर, अमर, अभय, नित्य, पवित्र, सृष्टिकर्त्ता एवं एकमात्र ध्यान व उपासना के योग्य है। इन गुणों के अनुसार ही उन्होंने ईश्वर का ध्यान करने वा उसकी स्तुति–प्रार्थना–उपासना करने का प्रचार किया। महर्षि दयानन्द ने देश को प्रार्थना व स्तुति की सन्ध्योपासना, आर्याभिविनय, सोलह संस्कार कराये जाने हेतु संस्कार विधि एवं वैदिक सिद्धान्तों को जानने के लिए ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका आदि अनेक विषयों की पुस्तकें लिख कर व प्रकाशित कर प्रदान की। उनके यह सभी कार्य समाज सुधार के प्रेरक, संवर्धक व उन्नति के कारक हैं। इन्हीं खण्डन–मण्डन व समाज सुधार के कार्यों में वेद प्रचार का कार्य भी निहित है। वेद प्रचार का अर्थ वेदों के ज्ञान का विश्व के मानवमात्र में समान रूप से प्रचार व प्रसार है। वेदों के ज्ञान के प्रकाश से आलोकित आत्मा का अभ्युदय होकर उसे निःश्रेयस की प्राप्ति होती है जो कि संसार की अन्य किसी जीवन शैली व मत–मतान्तरों की पूजा पद्धति से सम्भव नहीं है। तर्क व युक्तियों से सिद्ध मोक्ष का वर्णन ही किसी धर्म पुस्तक में उपलब्ध नहीं होता तो फिर उनके अध्ययन व आचरण से मोक्ष कैसे प्राप्त हो सकता है? इसका अनुमान तुलनात्मक अध्ययन करने पर सभी मतों के सुहृद जनों को स्वतः होता है। सामान्य पठित मनुष्यों की सहायता के लिए महर्षि दयानन्द ने ईश्वरीय ज्ञान वेदों का संस्कृत व हिन्दी भाषा में भाष्य वा सरल अनुवाद भी किया है जिसे सभी को पक्षपात छोड़कर पढ़ना चाहिये। वेद ईश्वर की वाणी होने के कारण सबके लिए हितकर व सबका कल्याण करने वाली है। देश व विश्व की उन्नति का आधार मिथ्या मत–मतान्तरों का पराभव और विश्व में एक सत्य मत, जिसका पर्याय वेदमत है, का उदय होना ही हो सकता है। महर्षि दयानन्द ने जब वेद भाष्य का आरम्भ किया था तो अनुमान किया था कि जब उनका किया जाने वाला वेदभाष्य पूरा हो जायेगा तो संसार से अज्ञान तिमिर विनष्ट होकर संसार में धर्म व ज्ञान के क्षेत्र में सूर्य का सा प्रकाश हो जायेगा कि जिसको रोकने, हटाने व ढापने का सामर्थ्य किसी मत–मतान्तर के मानने वालों में नहीं होगा। आज हमें वेद ज्ञान तो उपलब्ध ा है परन्तु मत–मतान्तरों द्वारा फैलाये गये व फैलाये जाने वाले अज्ञान व अन्धकार को छोड़ने के लिए सुविधा भोगी व अभावग्रस्त मनुष्य तत्पर ही नहीं हो पा रहे हैं। संसार में जिसका आदि व आरम्भ होता है उसका अन्त भी अवश्य होता है। यह शाश्वत सिद्धान्त है। महाभारत काल से भोगवादी संस्कृति व जीवनशैली का आरम्भ हुआ था। आरम्भ होने के कारण इसका अन्त भी अवश्य होना ही है। वह दिन अवश्य आयेगा जब भोगवाद व मिथ्या मत–मतान्तरवाद का क्षय होगा और सत्य वैदिक धर्म का सर्वत्र आचरण व व्यवहार होगा। वह दिन महर्षि दयानन्द द्वारा आरम्भ खण्डन–मण्डन–समाज–सुधार व वेद प्रचार की सुखद परिणति का दिन होगा। हमें बस को जानने में तत्पर रहना, उसे न छोड़ना और उसका यथाशक्ति प्रचार करना है जिससे लक्ष्य शीघ्र प्राप्त हो सके। इन्हीं शब्दों के साथ इस लेख को विराम देते हैं।

thearyasamaj.org

'वर्ण और जन्मना जाति व्यवस्था तथा हमारा वर्तमान समाज'

मनमोहन कुमार आर्य, देहरादून।

उपलब्ध ज्ञान के आधार पर यह ज्ञात होता है कि अमैथुनी सषष्टि के प्रथम दिन ही जगत पिता ईश्वर ने अपनी शाश्वत् प्रजा मनुष्यों के कल्याणार्थ श्रेष्ठ पवित्र आत्माओं जो अग्नि, वायु, आदित्य व अंगिरा नामक चार ऋषि कहे जाते हैं, को क्रमशः चार वेदों ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद तथा अथर्ववेद का ज्ञान दिया था। ईश्वर सर्वव्यापक व सर्वज्ञ होने से सर्व प्रकार से पूर्ण है, उसमें किसी प्रकार की न्यूनता नहीं है। अतः उसका दिया हुआ ज्ञान भी हर दषष्टि से पूर्ण होना चाहिये। सषष्टि की रचना देखकर विदित होता है कि ईश्वर पक्षपात रहित है और न्यायकारी है। इसके साथ वह दयालु और करूणा का सागर भी है। अतः ईश्वर ने प्रथम चार ऋषियों को अपने अनुरूप श्रेष्ठ बुद्धि से भी सम्पन्न किया था। चार ऋषियों को वेदों का ज्ञान प्राप्त होने पर इन ऋषियों ने ब्रह्माजी को चारों वेदों का ज्ञान कराया। स्वभाविक है कि जब एक–एक ऋषि ने ब्रह्मा जी को एक–एक वेद का ज्ञान कराया होगा तो अन्य तीन ऋषियों ने भी वहीं उपस्थित होने के कारण उसे सुना व समझा होगा। इस प्रकार ब्रह्मा जी जहां चारों वेदों के ज्ञाता हुए, वहीं अन्य चारों ऋषि भी चारों वेदों के ज्ञाता हो गये थे। इस प्रक्रिया के सम्पन्न होने के बाद इन पांच ऋषियों द्वारा सभी स्त्री व पुरूषों को चारों वेदों का ज्ञान कराना सम्भावित है। यह किस विधि से कराया गया, इस विषय में तो केवल इतना ही कहा जा सकता है कि प्रवचन, उपदेश आदि के द्वारा कराया होगा। इससे यह भी स्पष्ट होता है कि आदि सषष्टि में कुछ काल बाद ही पहली अमैथुनी पीढ़ी के सभी स्त्री व पुरूष वेद ज्ञान से सम्पन्न हो गये थे। इसका कारण यह है कि जहां गुरू व शिष्य दोनों उत्तम हों, गुरूजन विद्यावान व श्रेष्ठ आचरण वाले हों और शिष्य विद्यार्जन के लिए अत्यन्त उत्सुक हों तो वहां ज्ञान का आध ान व प्रचार शीघ्र व सरलता से हो जाता है।

सषष्टि के आरम्भ में वेद ज्ञान के सभी स्त्री व पुरूषों द्वारा ग्रहण लेने की प्रकिया के पूरी होने के बाद सामाजिक व्यवस्था कैसी हो? यह समस्या आदि मनुष्य समाज के सामने आई होगी। इसका हल करने के लिए उनके पास सबसे बड़ा साधन वेद ज्ञान ही था। इसके लिए वेद का मन्त्र 'ब्राह्मणोऽस्य ुखमासीद् बाहू राजन्यः कष्तः। ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याम् शूद्रो अजायत।। (यजुर्वेद 31/11) का मार्गदर्शन उपलब्ध था जिसका पूरा लाभ लिया गया। इस वेदमन्त्र सहित सभी ऋषियों और मनुष्यों का बौद्धिक ज्ञान व उनकी क्षमतायें भी उच्च कोटि की थीं। उन्हें ज्ञात था कि हमें अपनी सन्तत्तियों के लिए अच्छे शिक्षकों की आवश्यकता है। अन्न, फलों व दुग्धादि के उत्पादन व उपलब्धता के लिए कषकों की व वितरण के लिए वैश्यों की आवश्यकता है। समाज के सभी लोगों की हिसंक पशुओं व आचार विहीन लोगों के सुधार के लिए बलवान व बुद्धिमान रक्षकों तथा न्यायाधीशों की आवश्यकता है। इसी प्रकार से शिक्षकों, कषकों, वणिकों व रक्षा व न्याय व्यवस्था से जुड़े लोगों को सहायकों की आवश्यकता भी अनुभव की गई होगी। इसके लिए गुण, कर्म व स्वभाव के अनुसार चार वर्ग व श्रेणियां बनाई गईं थी जो अज्ञान, अन्याय व अभाव का नाश करें और चतुर्थ वर्ण इनके कार्यों में सहयोग प्रदान करें। इस व्यवस्था को ही वर्णाश्रम व्यवस्था का नाम दिया गया। वर्ण का अर्थ चुनाव करना होता है। जिसने ज्ञानी व शिक्षक अथवा विद्या से जुड़े कार्य करने का संकल्प लिया और जो उस योग्यता को प्राप्त करने में सफल हुआ, उसे गुरूकुल के आचार्यों व समकालीन ऋषियों ने सामूहिक रूप से ब्राह्मण नाम से सम्बोधित किया व सम्मान दिया। इसी प्रकार से समाज की आवश्यकता के अनुरूप अन्य वर्णों को क्षत्रिय व वैश्य नामों से अभिहित किया गया। जो लोग अधिक ज्ञान सम्पन्न न हो सके उन्हें अन्य तीन वर्णों के साथ सहयोग करने के लिए शूद्र व श्रमिक नाम से सम्बोधित किया गया। यह व्यवस्था इतनी उत्तम थी कि यह सषष्टि के आरम्भ से

thearyasamaj.org

महाभारत काल तक स्थापित रही। महाभारत काल के बाद इसमें व्यवधान उपस्थित हुए और हमारे पण्डितों ने इसे जन्म पर आधारित व्यवस्था बना दिया। विचार करने पर इस जन्मना व्यवस्था में ब्राह्मण व पण्डित वर्ग का अज्ञान व स्वार्थ दोनों ही प्रतीत होता है।

मध्यकाल में ब्राह्मण व पण्डित वर्ग में अज्ञान बढ़ा और तब मिथ्या अन्धविश्वास, कुरीतियां व सामाजिक विषमताओं ने जन्म लिया। दुर्भाग्य से क्षत्रियों व वैश्यों के वेद एवं वैदिक साहित्य के अध्ययन के अवसर भी कम हुए परन्तु शूद्र परिवार में जन्में बालक व बालिकाओं सहित सभी वर्णों की स्त्रियों को एक कल्पित वाक्य 'स्त्री शूद्रौ नाधीयताम्' कहकर वेदाध्ययन से वंचित कर दिया गया जिसका देश व समाज पर विपरीत प्रभाव पड़ा। इससे देश व समाज निर्बल होता गया और व्यक्ति विशेष दुःख व अभाव का शिकार होते गये। यद्यपि महाभारत काल के बाद हमारे देश में महापुरूषों की कमी नहीं रही परन्तु इनमें पूर्ण वेदज्ञानी कोई नहीं था। अनेक प्रसिद्ध व प्रतापी राजा हुए हैं जिनकी कई सहस्र वर्षों के शासन की सूची भी उपलब्ध है। स्वाभाविक है कि यदि एकाधिक अच्छे विद्वान हों तो शिक्षा व्यवस्था को पुनः स्थापित किया जा सकता है परन्तु यदि विद्वानों की भरमार हो और सभी अज्ञान व स्वार्थ से ग्रसित हों तो फिर समाज व देश का उत्थान सम्भव नहीं है। ऐसा ही मध्य काल के दिनों में देखने को मिलता है। स्वामी शंकराचार्य, भगवान बुद्ध, भगवान महावीर, सन्त कबीर, सन्त तुलसीदास, मीराबाई, गुरूनानक देव जी, गुरू गोविन्दसिंह, राजा राममोहन राय आदि अनेक महान पुरुष हुए परन्तु समाज की स्थिति में न्यूनाधिक सुधार तो हुआ परन्तु किसी ने सभी धार्मिक व सामाजिक समस्याओं का ऐसा हल प्रस्तुत व प्रचारित नहीं किया जैसा कि जैसा उन्नीसवीं शताब्दी के उत्तरार्ध में वेदों के ऋषि स्वामी दयानन्द जी ने किया था। महर्षि दयानन्द जन्मना वर्ण व्यवस्था को नहीं मानते थे। वह शास्त्रीय उदाहरणों एवं अपने प्रबल तर्कों से जन्मना वर्णव्यवस्था का खण्डन करते थे। वह वेद और मनुस्मृति वर्णित गुण, कर्म व स्वभाव पर आधारित वर्ण व्यवस्था के समर्थक थे। जन्मना वर्ण व्यवस्था को वह एक स्थान पर "मरण व्यवस्था" के नाम से उल्लेख करते हैं। हम यह अनुभव करते हैं कि यद्यपि वैदिक काल में प्रचलित वर्ण व्यवस्था को वर्तमान युग में पुनर्स्थापित तो नहीं किया जा सकता परन्तु आर्य समाज में एक प्रकार से कुछ–कुछ यह स्थापित हुई सी दीखती है। आर्य समाज ने सभी वर्ण व जन्मना जाति के बन्धुओं को जिसमें हमारे दलित परिवारों के भाई व बहिन भी सम्मिलित थे, गुरूकुलों में अध्ययन व अध्यापन का अधिकार दिया। वह संस्कृत व्याकरण व शास्त्रों को पढ़कर बड़े–बड़े विद्वान बने जिनके नाम के आगे पण्डित शब्द का प्रयोग व उच्चारण किया जाता रहा है और यह एक नई परम्परा का सूत्रपात है जो कि महर्षि दयानन्द के समय व उससे पहले भारत में कहीं भी नहीं थी। हमारे प्रिय दलित भाई जो गुरूकुल में पढ़े हैं, उन्हें भी सर्वत्र पण्डितजी या आचार्यजी ही कहकर सम्बोधित करते हैं। यह वर्ण व्यवस्था के क्षेत्र में एक बहुत बड़ी सामाजिक कान्ति है जो महर्षि दयानन्द और आर्य समाज की देन है। यह वस्तुतः युग परिवर्तन है। इस सीमा तक तो आर्य समाज ने इस जन्मना जाति व्यवस्था को दूर किया ही है। आर्यसमाज ने ही समाज में गुण–कर्म–स्वभाव पर आधारित विवाहों का समर्थन किया जिससे इनका शुभारम्भ होकर आज तीव्रगति से ऐसे विवाह हो रहे है जिन्हें आज कल प्रेम विवाह के नाम से जाना जाता है जिसमें प्रचलित वर्ण व जाति का ध्यान नहीं रखा जाता, गुण–कर्म–स्वभाव को ही महत्व दिया जाता है। आज कल यह जाति व्यवस्था इतनी ढीली पड़ गई है कि अधिकांश माता–पिता अपनी सन्तानों के लिए गुण–कर्म–स्वभाव पर आधारित श्रेष्ठ वर व वधु का चयन कर विवाह सम्पादित करते हैं। यह सब महर्षि दयानन्द व उनके आर्यसमाज की ही देन है।

महर्षि दयानन्द अपने समय के पहले ऐसे महापुरूष थे जिन्होंने हिन्दुओं के प्रमुख शास्त्रीय ग्रन्थ वेद के आधार पर जन्मना जाति का विरोध किया और अपने जीवन व व्यवहार से उसे अग्राह्य व निषिद्ध किया। उन्होंने एक बार एक नाई द्वारा भोजन के रूप में रोटी प्रस्तुत करने पर पौराणिक पण्डितों के विरोध

thearyasamaj.org

ा के बावजूद उसे स्वीकार कर सबके सम्मुख उसे ग्रहण किया और तर्क प्रस्तुत किया कि रोटी नाई की नहीं अपितु गेहूं की है। अन्न व भोजन यदि सच्चाई, धर्म व परिश्रम पूर्वक धन कमाकर प्राप्त किया जाये और वह स्वच्छता से बनाया जाये तो उसे सभी वर्ण के लोग खा सकते हैं। आजकल होटलों में दलित, मुस्लिम व ईसाई सभी मत व जातियों के लोग पाकशाला में काम करते हैं और हमारे पुराने अन्धविश्वासी पौराणिक बन्धु व उनके परिवार के लोग बिना 'न नुच' के उस भोजन को ग्रहण करते हैं। यह महर्षि दयानन्द की विचारधारा का परिणाम है जिसे उन्होंने आज से एक सौ 140 वर्ष पहले प्रचलित कर दिया था। सरकारी कार्यालयों में हमारे दलित व अन्य मतों के बन्धु ऊंचे पदों पर कार्यरत हैं और हमारे परम्परावादी अन्धविश्वासी परिवारों के पण्डित कहलाने वाले बन्धु इनके अधीन कार्य करते हैं, यह गुण, कर्म व स्वभाव के कारण है जिसका शुभारम्भ व समर्थन महर्षि दयानन्द के द्वारा करने से इसका श्रेय उन्हीं को देना उचित होगा। हम यह भी अनुमान करते हैं कि मध्य काल में पण्डितों ने यदि स्त्रियों व शूद्रों को शिक्षा व अध्ययन से वंचित न किया होता तो अतीत में हमें कितनी अधिक संख्या में विद्वान व विदुषी श्रेष्ठ स्त्री–पुरूष मिले होते। हम यह अनुभव करते हैं कि आज भी जन्मना वर्णव्यवस्था जिसका आधुनिक रूप जन्मना जातिवाद है, समाप्त तो नहीं हुई है परन्तु यह अधिकांशतः अव्यवहारिक हो गई है। आज स्कूलों के प्रमाण पत्र के आधार पर बड़े सरकारी पद मिलते हैं जिसमें ब्राह्मणों सहित क्षत्रिय, वैश्य, पिछड़े व दलित सभी वर्गों के लोग होते हैं। इन प्रमाण पत्रों के आधार पर ही इन्हें सरकारी नौकरियां मिलती हैं तथा यह अपनी शिक्षा व पद से ही पहचाने जाते हैं, अर्थात सरकारी अधिकारी, डाक्टर, अभियन्ता, शिक्षक, नर्स आदि। एक प्रकार से आज मनुष्य की जो योग्यता है और वह जो कार्य करता है, वही उसकी पहचान व वर्ण बन गया है। इसमें गति इसलिए मन्द है कि आज दलित वर्ग के लोग सरकारी लाभ उठाने के लिए इस जन्मना जाति व्यवस्था अर्थात् मरण व्यवस्था को जारी रखना चाहते हैं। इससे भेदभाव दूर करने में कठिनाई हो रही है। वर्तमान सामाजिक स्थिति भले ही उन्नत वैदिक काल के अनुरूप न हो परन्तु मध्यकाल से तो कहीं अधिक श्रेयस्कर व उत्तम है। हम अनुभव करते हैं कि कुछ पीढ़ियों के बाद वर्तमान समाज में जाति, वर्ण व सम्प्रदाय आदि के नाम पर जो विषमतायें हैं, वह सर्वथा दूर हो जायेगीं। यदि ऐसा भी हो जाता है तो इससे समाज भली भांति संचालित हो सकता है। इसे वर्तमान व्यवस्था को आजकल के समय व युग के अनुरूप वर्ण व्यवस्था कह सकते हैं जिसमें जाति सूचक शब्दों का प्रयोग बन्द होना आवश्यक है। ऐसा होने पर स्थिति और अधिक अनुकूल हो जायेगी और सामाजिक भेदभाव दूर होंगे। समस्या अब केवल एक ही शेष रहती है कि वैदिक काल में ब्राह्मण वर्ण का मुख्य कार्य वेदों की रक्षा, वेदों का अध्ययन, वेदों का शिक्षण व प्रचार, ईश्वरोपासना व यज्ञ आदि का प्रचार व प्रसार करना था वह आजकल बन्द हो गया है। इसकी समाज व देश को अत्यन्त आवश्यकता है। इसके लिए आर्य समाज व इसके गुरूकुलों की महत्वपूर्ण भूमिका है। इसके साथ हि हम यह भी अनुभव करते हैं कि आर्य समाज के संगठन को समयानुकूल बनाने की आवश्यकता है जिसके विद्वानों को प्रयास करना चाहिये।

वैदिक वर्ण व्यवस्था सष्टि के आरम्भ से लेकर महाभारत काल से कुछ पूर्व तक सर्वोत्कष्टे सामाजिक व्यवस्था के रूप में प्रचलित थी। इसका विकष्त रूप महाभारततोत्तर व मध्यकालीन जन्मना जाति व्यवस्था थी। इस जन्मना व्यवस्था का वर्तमान आधुनिक रूप पूर्व वर्णव्यवस्था व जन्मना जाति व्यवस्था का मिला–जुला रूप है। वर्तमान सामाजिक व्यवस्था को हम वैदिक वर्ण व्यवस्था से श्रेष्ठ तो नहीं मानते परन्तु यह जन्मना जाति व्यवस्था से कहीं अधिक अच्छी है। आर्य हिन्दू धर्म के सभी विद्वानों और समाजशास्त्रियों को इस पर ध्यान देना चाहिये। आधुनिक सामाजिक व्यवस्था ऐसी होनी चाहिये जिसमें कि पूज्यों की ही पूजा हो अपूज्यों की नहीं। समाज में भेदभाव, पक्षपात, अन्याय तथा छुआछूत का किसी भी रूप में व्यवहार नहीं होना चाहिये। इस लक्ष्य की प्राप्ति में आर्यसमाज की बहुत बड़ी भूमिका है। इस पर निरन्तर चिन्तन मनन होता रहना चाहिये। इसी के साथ लेख को विराम देते हैं।

thearyasamaj.org

ग्राम नेनोरा, जिला—मंदसौर ;मध्य प्रदेश में

रजत जयन्ती समारोह का भव्य आयोजन

समारोह में देश के अनेक लब्ध प्रतिष्ठ विद्वान् भाग लेंगे

दिनांक 16 से 20 मई, 2015 तक

कार्यक्रम स्थल — सम्पूर्ण कार्यक्रम दयानन्द क्रीड़ास्थल, आर्य समाज नेनोरा, पो.—सोनी, वाया पिपल्या मण्डी, मन्दसौर ;मध्य प्रदेश में सम्पन्न होगा

विद्वान् डॉ. सोमदेव शास्त्री सन् 1991 से 2014 तक अपने जन्म स्थान ग्राम नेनोरा, जिला—मन्दसौर ;मध्य प्रदेशद्ध में प्रतिवर्ष वेद पारायण यज्ञ एवं वेद प्रचार का आयोजन करते आ रहे हैं जो विगत 24 वर्षों से निरन्तर निर्विघ्न सम्पन्न होता रहा हैं इस वर्ष 16 से 20 मई, 2015 तक वेद पारायण यज्ञ का रजत जयन्ती महोत्सव विशाल समारोह के रूप में आयोजित किया जा रहा हैं इस 25वें विशाल यजुर्वेद पारायण यज्ञ में 25 दैनिक अग्निहोत्री परिवार, 25 यज्ञकुण्डों पर यजमान के रूप में विराजमान होकर यज्ञ को सम्पन्न करेंगें इस यजुर्वेद पारायण यज्ञ में लगभग 60 विद्वान्, संन्यासी, महात्मा, भजनोपदेशक उपस्थित रहेंगें इस विशाल यज्ञ में 250 किलो गाय का शु(देसी घीं 500 किलो सामग्री, 1000 किलो समिध, तथा 50 किलो चन्दन का उपयोग किया जायेगां रजत जयन्ती समारोह के अध्यक्ष पद को स्वामी प्रणवानन्द सरस्वती तथा यज्ञ के ब्रह्मा के पद को डॉ. जयेन्द्र आचार्य नोएडा सुशोभित करेंगें इस अवसर पर सार्वदेशिक आर्य प्रतिनिधि सभा के प्रधन स्वामी आर्यवेश जी, गुरुकुल आमसेना के स्वामी ध्र्मानन्द सरस्वती जी, सीकर, ;राजस्थानद्ध से सांसद स्वामी सुमेधानन्द जी, सार्वदेशिक सभा के कार्यकारी प्रधन श्री सत्यव्रत सामवेदी जी, स्वामी सच्चिदानन्द ;यमुनानगरद्ध, स्वामी श्र(ानन्द ;अलीगढ़, स्वामी ब्रह्मानन्द ;कामारेड्डी, स्वामी सुधनन्द राउरकेला, स्वामी शान्तानन्द भुज,कच्छ, स्वामी ध्र्मेश्वरानन्द मंत्री आर्य प्रतिनिधि ा सभा उ. प्र. आदि संन्यासियों का आशीर्वाद एवं अनेक प्रतिष्ठित विद्वान् एवं नेताओं की शुभकामना व सत्प्रेरणा प्राप्त होगीं कार्यक्रम में विशेष अतिथि के रूप में निम्न महानुभाव पध ार रहे हैं — श्री नन्दलाल मीणा, जनजाति विकास मंत्री राजस्थान सरकार, श्री मिठाई लाल सिंह प्रधान, आर्य प्रतिनिधि सभा, मुम्बई, श्री अरुण अबरोल, मंत्री आर्य प्रतिनिधि सभा, मुम्बई, प्रो विट्ठलराव आर्य प्रधान आर्य प्रतिनिधि सभा तेलंगाना आन्ध्र प्रदेश, श्री आनन्द कुमार ;पश्चिम बंगाल, श्री खुशहालचन्द्र आर्य कोलकाता ,श्री सुरेशचन्द्र अग्रवाल गुजरात, श्री अशोक आर्य कार्यकारी अध्यक्ष सत्यार्थ प्रकाश स्मशति भवन न्यास, उदयपुर, आचार्य वेद प्रकाश श्रोत्रिय, डॉ. महावीर मीमांसक, डॉ. रघुवीर वेदालंकार ;दिल्ली, डॉ. कमलेश शास्त्राी ;अहमदाबाद, डॉ. वेदपाल ;मेरठद्ध, डॉ. ज्वलन्त कुमार अमेठी, डॉ. प्रशस्यमित्रा शास्त्री राष्ट्रपति द्वारा पुरस्कशत, डॉ. दीनानाथ शास्त्री ;अमेठी, डॉनागेन्द्र कुमार ;अयोध्या, श्री सुभाष वेदालंकार ;जयपुर, डॉमिथिलेश आचार्य ;मुम्बई, डॉ. रविन्द्र कुमार ;हरिद्वार, डॉविषुमित्रा ;नजीबाबाद, आचार्य दयासागर रायपुर, आचार्य जीवव(न ;बांसवाड़ा, आचार्य चन्द्रशेखर शर्मा ;दिल्ली,आचार्य देशबन्ध्ु शास्त्री ;गुड़गां, आचार्य मोक्षराज ;अजमेरद्ध, श्री योगेन्द्र याज्ञिक ;होशंगाबादद्ध, श्री संजय याज्ञिक ;मेरठद्ध, श्री संजय सत्यार्थी ;पटना, पं. भानू प्रताप वेदालंकार ;इंदौर, श्री प्रियव्रत दास ;भुवनेश्वर, आचार्य उमाशंकर ;सूरत, डॉ. पवित्राा वेदालंकार ;हाथरसद्ध, डॉ. प्रियम्बदा वेद भारती ;नजीबाबादद्ध, डॉ. सीमा ;चित्तौड़गढ़द्ध, आचार्या सूर्या देवी शिवगंज, श्रीमती मिथिलेश शास्त्री ;हरिद्वार, श्रीमती कविता आर्या ;दिल्ली, श्रीमती शन्नो देवी भुवनेश्वर,श्रीमती संध्या आर्या ;गोण्डा, सुश्री मनीषा शास्त्री, कल्पना शास्त्री, वेदमुनि ;भरतपुर आनन्द मुनि, ब्रह्मचारी सत्यकाम ;रोहतक, पं. ईश्वर मित्रा शास्त्री ;मुम्बई, पं. ध्र्मध्र ;मुम्बई, श्री सत्यपाल मधुर ;दिल्लीद्ध श्री नरेश दत्त बिजनौर, श्री दिनेश दत्त ;दिल्लीद्ध, श्री वीरेन्द्र मिश्रा ;मुम्बई श्री मामचन्द दीपचन्द हरिद्वार श्री कैलाश कर्मठ ;कोलकाताद्ध, श्री सत्यपाल सरल देहरादून, श्री भानू प्रकाश ;बरेली श्री घनश्याम प्रेमी ;मुजफ्रफरपुरद्ध, श्री कुलदीप आर्य ;बिजनौरद्ध, श्री श्यामवीर राघव दिल्ली श्री भूपेन्द्र प्रेमी ;खतौली, श्री भीष्म कुमार बिजनौर श्री अमर सिंह व्यावर, श्री केशवदेव ;सुमेरपुर श्री सुखवीर विश्वकर्मा ;सहारनपुर, श्री योगेश कुमार मुम्बई श्रीमती सुमित्राा सहारनपुर आदि भजनोपदेशक, विद्वान, महात्मा, संन्यासी पधर रहे हैं जिनके उपदेशों से श्रोतागण लाभान्वित होंगें

thearyasamaj.org

विस्तृत कार्यक्रम

16 मई, 2015 सांयकाल 4 से 6बजे तक विशाल शोभा यात्रा
स्थान – पिपल्या मण्डी
सम्बोधन – 6.30 से 7.30 बजे तक
स्वामी आर्यवेश जी,स्वामी सुमेधानन्द 'सांसद', श्री नन्दलाल मीणा ' मंत्री राजस्थान सरकार'

17 मई, 2015 आर्य युवक सम्मेलन दोपहर 1 से 3 बजे तक
अध्यक्ष – स्वामी धर्मेश्वरानन्द, मंत्री आर्य प्रतिनिधि सभा उ. प्र
संयोजक – दयानन्द पाटीदार
मुख्य अतिथि – आचार्य वेद प्रकाश श्रोत्रिय, डॉ. नागेन्द्र कुमार आचार्य
प्रमुख वक्ता – डॉ. कमलेश कुमार शास्त्री ;अहमदाबाद

18 मई, 2015 आर्य महिला सम्मेलन दोपहर 1 से 3 बजे तक
अध्यक्षा – डॉ. प्रियम्बदा वेद भारती
संयोजिका – सुदक्षणा शास्त्री
मुख्य अतिथि डॉ. पवित्रा वेदालंकार, श्रीमती सन्नो देवी
प्रमुख वक्ता – आचार्या सूर्या देवी, डॉ. सीमा, श्रीमती संध्या आर्या

19 मई, 2015 सत्यार्थ प्रकाश सम्मेलन दोपहर 1 से 3 बजे तक
अध्यक्ष – स्वामी आर्यवेश जी, प्रधान सार्वदेशिक आर्य प्रतिनिधि सभा
संयोजक – जीववध 'न शास्त्री
मुख्य अतिथिः श्री मिठाई लाल सिंह, श्री अशोक आर्य, श्री अरूण अबरोल, श्री दीनदयाल गुप्ता
प्रमुख वक्ता श्री सत्यव्रत सामवेदी जयपुर

20 मई, 2015 प्रातः 7.30 से 10 बजे तक
भजन, प्रवचन, आशीर्वाद एवं सम्मान
10 से 11.30 बजे तक
प्रीतभोज 12.00 बजे

अपील

यह रजत जयन्ती समारोह निःसंदेह एक राष्ट्रीय सम्मेलन के रूप में आयोजित किया जा रहा हैं आर्य समाज के जाने–माने संन्यासी, नेता, विद्वान, भजनोपदेशक आमंत्रित किये गये हैं और अध्किांश पहुंच भी रहे हैं उनकी स्वीकशति प्राप्त हो चुकी हैं सम्मेलन को भव्य एवं पूर्णरूप से सपफल बनाने के लिए आर्यजनों से प्रार्थना है कि अध्कि से अध्कि संख्या में पहुंचकर आर्य समाज के तेजस्वी स्वरूप तथा कार्यक्रम की एक शानदार झलक अवश्य देखें विदित हो कि सार्वदेशिक आर्य प्रतिनिध् सभा के प्रधन स्वामी आर्यवेश जी ने जिस तेजी के साथ सार्वदेशिक सभा के तत्वावधन में देश के ज्वलन्त मुद्दों को लेकर वेद प्रचार जन चेतना यात्रा के माध्यम से आर्य समाज के कार्यकर्ताओं, अध्किारियों, उपदेशकों एवं वानप्रस्थियों व संन्यासियों को सक्रिय करके पूरे देश में प्रचार का जो बिगुल बजाया है उससे एक आशा पूरे आर्य जगत में जाग रही है कि वेद प्रचार के माध्यम से न केवल आर्य समाज का नया रूप उभर कर सामने आयेगा बल्कि कन्या भ्रूण हत्या, नशाखोरी, अन्धविश्वास, धर्मिक पाखण्ड तथा अन्य सामाजिक बुराईयों के विरु(देश में जबरदस्त चेतना पैदा होगी और इसका श्रेय आर्य समाज को मिलेगां आर्य समाज के अतिरिक्त कोई भी संगठन इन मुद्दों पर कार्य नहीं कर रहा हैं स्वामी जी का कहना है कि आर्य समाज के सभी घटक संगठित होकर यदि कार्य करने लगें तो बहुत शीघ्र आर्य समाज को वही गौरवपूर्ण स्थान प्राप्त हो जायेगा जो राष्ट्रीय आन्दोलन और हैदराबाद सत्याग्रह के समय में प्राप्त थां अतः आर्यजन आगे बढ़ें और सार्वदेशिक सभा के तत्वावधन में होने वाले आन्दोलनों में सक्रिय होकर भाग लें

आयोजक – डॉ. सोमदेव शास्त्री, सौ. सुदक्षिणा शास्त्री, सौ. निमिता, प्रणव एवं अनिरूध्द
प्रबन्धक – आर्य समाज नेनोरा, रतन सिंह शक्तावत, उपप्रधान माधुलाल पाटीदार, कोषाध्यक्ष कुंजीलाल पाटीदार, मंत्री रामेश्वर आर्य

నిరంకుశ నిజాంకు ప్రశంసలా?

ఆఖరి నిజాం మీర్ ఉస్మాన్ అలీఖాన్ చాలా గొప్పవ్యక్తని, రాష్ట్రాన్ని ఎంతో అభివృద్ధి చేశాడని, బ్రహ్మాండమైన ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం, ఉస్మానియా దవాఖానా, హైకోర్టు వగైరాలు కట్టించాడనీ, ఇంకా ఏమేమో చేశాడని మన (తెలంగాణ) ముఖ్యమంత్రిగారు మాట్లాడారు. కాదు అకాశాని కెత్తారు. పదహారు జిల్లాలున్న హైదరాబాద్ రాష్ట్రం (తెలంగాణ-8, మహారాష్ట్ర-4, కర్ణాటక-4). అంత పెద్ద రాష్ట్రంలో ఒక పెద్ద హైకోర్టు, రెండు ఆసుపత్రులు, ఒక యూనివర్సిటీ పెద్ద స్థాయిలో కట్టించడం గొప్పేనా? బ్రిటిష్‌వారు మాత్రం దేశాన్ని అభివృద్ధి చేయలేదా? అయినా వారిని పంపించేశాముగా!

ఈ మధ్య మహ్మద్ అన్వరుల్లా పారూఖీ వర్ధంతి సందర్భంగా 'నిజాం మా బాదుషా' అంటూ గొప్పగా పొగుడుతూ, గోదావరిపై ఆనకట్ట కట్టించినందుకు ఆంధ్రావాళ్ళు ఆర్థర్ కాటన్‌ను పొగుడుచున్నప్పుడు తాను నవాబును మెచ్చుకోవడంలో తప్పేముందన్నారు. కాటన్ చేసిన గొప్పపనిని ప్రజలు మర్చిపోలేరు. ఆయనను నవాబుతో పోల్చడంలో విజ్ఞతలేదు. నిజాం పాలనలో అన్ని పాఠశాలలు ఉర్దూ మాధ్యమంలోనే ఉండేవి. ఉదయాన్నే చేసే ప్రార్థనలో నైజాం రాష్ట్రాన్ని సురక్షితంగా ఉంచాలని, నవాబు ఆరోగ్యంగా ఉండాలని పాడేవాళ్ళం. కాదు, పాడించేవారు (తాబరే ఖాలికె ఆలం ఏ రియాసత్ రఖే....). ఇది ప్రార్థనలో మొదటివాక్యం. నేను పక్కా తెలంగాణ వాణ్ణి. భారతదేశానికి ఆగస్టు 15, 1947లో స్వాతంత్ర్యం వస్తే, నిజాం ఆజాద్ హైదరాబాద్ ప్రకటించి సర్వ స్వతంత్ర రాష్ట్రంగా వ్యవహరించాడు. అప్పుడు అన్ని రాజకీయపార్టీలు నిజాంకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమాలు మొదలెట్టాయి. 'ఆల్ హైదరాబాద్ స్టూడెంట్స్ యూనియన్ విద్యార్థులందర్నీ క్విట్ స్కూల్స్ అని పిలుపునిచ్చింది. సీహెచ్. రాజేశ్వరరావుగారు (మాజీ ఎమ్మెల్యే) ఆ సంఘానికి జనరల్ సెక్రెటరీ అప్పుడు. ఆ రోజునుంచి హైదరాబాద్ స్టేట్ మొత్తంలో స్కూళ్ళన్నీ మూతపడ్డాయి. నేను అప్పుడు ఖమ్మం జిల్లా (1953వరకు వరంగల్ జిల్లా) మధిర తాలూకా విద్యార్థి సంఘ కార్యదర్శిగా ఉద్యమంలో ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించాను. రెండు మూడు రోజులు జైల్లో పెట్టారు. అప్పుడక్కడున్న సబ్-ఇన్‌స్పెక్టర్ (అమీన్ సాబ్) హిందువు. ఎందుకో మరి, ఈ కుర్రాణ్ణి వదిలేయమన్నాడు. అలా బయట పడ్డాను. బలవంతంగా అందర్నీ ఉర్దూ మీడియంలోనే చదివించారు. నేను బీఏ వరకూ ఉర్దూ మీడియంలోనే చదివాను.

ఇంగ్లిష్‌లో ఉన్న స్టాండర్డ్ బుక్స్ అన్నీ ఉర్దూలోకి ట్రాన్స్‌లేట్ చేయించారనుకోండి. లెక్చరర్లు ఎక్కువమంది ముస్లిములే. వేరే రాష్ట్రాల నుండి ఇంగ్లిష్ బోధనకు మంచివారిని తెచ్చారు.

ఆనాటి పరిస్థితులు ఎంత భయంకరంగా ఉండేవో ఇప్పటికి బ్రతికివున్న వారికి తెలుసు. నైజాం పోలీసులు, రజాకార్లు గ్రామాలపై దాడులు చేసేవారు. లాఠీలతో కొట్టేవారు. అత్యాచారాలు చేసేవారు. ఎదిరించినవారిని చంపేవారు. మధిరదగ్గరలో ఉన్న గ్రామాలనూ కాలబెట్టారు. అల్లీనగరం అనే గ్రామంలోని పెద్దమేడ కాలకపోతే పెట్రోలు పోసి కాల్చడానికి ప్రయత్నం చేసినా పూర్తిగా కాలలేదు. ఆ మేడ ఈ మధ్యవరకూ అలాగే శిథిలావస్థలో నిలబడి వుండేది. 1947 ఆగస్టు తరవాత నవాబు ప్రభుత్వం నామమాత్రమే. ఖాసింరజ్వీ నాయకత్వాన రజాకార్లు స్వైరవిహారం చేసారు. రజ్వీ చెప్పినట్టు వినవలసిందే. అంతే! పోలీస్‌యాక్షన్ మొదలవగానే రజ్వీ పాకిస్తాన్ పారిపోయాడు. చాకలి ఐలమ్మ గొప్పతనం గూర్చి ఈ మధ్య కొందరు టీఆర్ఎస్ నాయకులు చెప్పుచున్నారు. ఆమెకు జరిగిన అన్యాయాన్ని ఎదిరించినందుకు ఆమెను నడిరోడ్డుపై నరికారు. ఎవరు? నైజాం పోలీసులు. ఈమె విగ్రహాన్ని టాంక్‌బండ్‌పై పెట్టాలంటున్నారు టీఆర్ఎస్ నాయకులు. చాలా సంతోషం. అభినందనీయం. నవాబుగారు తనను, తన ప్రభుత్వాన్ని వ్యతిరేకించేవారు ముస్లిములైనా నిర్దాక్షిణ్యంగా నరికించేవాడు. నల్లగొండ జిల్లాలో బందగీ అనే ముస్లింను నడిరోడ్డుపై పట్టపగలు నరికారు రజాకార్లు. ఎందుకు? ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా

ఊరేగింపులో పాల్గొన్నందుకు. ముస్లిం అయి, ప్రభుత్వాన్ని ఎదిరిస్తావా అని. ఇమ్రోజ్ అనే ఉర్దూ పత్రికను షోయబుల్లాఖాన్ అనే జాతీయభావాలున్న ముస్లిం నడిపేవాడు. ఉద్యమాలకు అనుకూలంగా, నవాబుకు వ్యతిరేకంగా తీవ్ర విమర్శలు చేస్తూ రాసేవాడు. ఒకనాటి రాత్రి తన పత్రిక కార్యాలయం నుండి ఇంటికొస్తుండగా రజాకార్లు అడ్డుకున్నారు. రెండు చేతులు నరికారు. ఆయన అక్కడికక్కడే మరణించాడు. పోలీస్‌యాక్షన్ తరువాత కాచిగూడ ఏరియాలో ఒక బజారు పేరు షోయబుల్లా మార్గ్ అనిపెట్టారు. ఇప్పుడూ ఆ బోర్డు మనంచూడవచ్చు.

నవాబుపై 1947 డిసెంబరులో హత్యాయత్నం జరిగింది. ముగ్గురు ఉద్యమకారులు నవాబు కారుపై మూడు బాంబులు ఒకటి తరువాత ఒకటి, మూడు ప్రదేశాల్లో విసిరారు. దురదృష్టవశాత్తూ నవాబుకారుకు అవి తగలలేదు. బతికి బయటపడ్డాడు. ఆ ముగ్గురు- నారాయణ పవార్, శ్రీ ఆర్య మూడోవారి పేరు గుర్తులేదు. వీరిని అరెస్టు చేసి, ఉరిశిక్ష తీర్పు ఇచ్చారు కానీ, ఇది అమలయ్యేలోపే పోలీస్‌యాక్షన్ జరగడంతో వీరంతా విడుదలయ్యారు. వీరికి బాంబులు సరఫరా చేసింది అండర్‌గ్రౌండ్‌లో ఉన్న కొండా లక్ష్మణ్ బాపూజీగారు. పూనా నుంచి వాటిని పంపారు. బాపూజీ విగ్రహాన్ని టాంక్‌బండ్‌మీద పెడతామంటున్నారు. సంతోషమే. మరి, అంతగొప్ప నవాబుగారిని చంపడానికి సహకరించిన బాపూజీ తప్పుచేశారని అంటారా? లేక విగ్రహాన్ని పెట్టడం ఆపేస్తారేమో చూడాలి.

పటేల్ చొరవతో, జె.ఎన్.చౌదరి నాయకత్వంలో కేంద్రసైనికులు నలువైపులా దండెత్తితే, రజ్వీ పాకిస్థాన్ పారిపోయాడు. నైజాం మూడు నాలుగురోజుల్లోనే 1948 సెప్టెంబరు 17న

నిజాం నవాబుపై 1947 డిసెంబరులో హత్యాయత్నం జరిగింది. ముగ్గురు ఉద్యమకారులు నవాబు కారుపై బాంబులు విసిరారు. వీరికి బాంబులు సరఫరా చేసింది అండర్‌గ్రౌండ్‌లో ఉన్న కొండ లక్ష్మణ్ బాపూజీ గారు. పూనా నుంచి వాటిని పంపారు. బాపూజీ విగ్రహాన్ని టాంక్ బండ్ మీద పెడతామంటున్నారు. సంతోషమే. మరి, అంతగొప్ప నవాబు గారిని చంపడానికి సహకరించిన బాపూజీ తప్పుచేశారని ఇప్పుడు అంటారా? లేక విగ్రహాన్ని పెట్టడం ఆపేస్తారా?

thearyasamaj.org

thearyasamaj.org

చేతులెత్తేశారు. నైజాం రాష్ట్ర ప్రజలకు స్వేచ్ఛ లభించిన రోజు అదే. రాష్ట్రం నిరంకుశం నుండి విమోచనమయింది గదా! అలాగే అన్నారు అందరూ, అన్ని పార్టీలవారూనూ. ముఖ్యంగా సీపీఐ వారు విమోచన దినోత్సవం రెగ్యులర్‌గా అదేరోజున జరిపేవారు. కాని, ఈ మధ్యన ట్రెండ్ మారింది. 17 సెప్టెంబర్‌ను 'విలీనం' అంటున్నారు, కమ్యూనిస్టులు కూడ! ముస్లింలను దువ్వాలని, వారి ఓట్లు రాబట్టాలని తాపత్రయం తప్ప వేరే ఏమీ లేదు. నవాబు ఒక దుర్మార్గుడు, పేదలకు శత్రువు. ముస్లిములంతా నవాబే గొప్పవాడంటారా? నవాబు హయాంలో ముస్లింలు ఎందరు సుఖపడ్డారు? కేవలం ఓట్లకోసం వారిని దువ్వినా, ఓల్డ్‌సిటీలో ఏ పార్టీ అయినా లాభపడుతున్నదా? ఒవైసీ సోదరులు తమ నాయకత్వాన్ని కాపాడుకోవడానికి కులాన్ని వాడుకుంటున్నారంతే. 1947లో సుంకర సత్యనారాయణ, వాసిరెడ్డి భాస్కరరావు గార్లు రాసిన 'మా భూమి' నాటకం ప్రజల్లో ఎంతో చైతన్యాన్ని తెచ్చింది. నైజాం దుష్పరిపాలనను ఎండగట్టింది. అందులోని పాట 'బండెనక బండి కట్టి... నాజీల మించినోడా... గోలకొండ ఖిల్లాలో గోరికడతం కొడుకో' అంటూ ఎంత ఉద్రేకపరిచిందో, అంత పాపులర్ అయింది. కేసీఆర్ గారు అప్పుడు పుట్టలేదు లెండి.

ఇదంతా ఇలా రాసినందుకు వీడెవడో సమైక్యవాదనుకుంటారేమో! అందుకే నా గురించి కూడా రాస్తున్నాను. 1962 నుండి స్టేట్ టీచర్స్ యూనియన్ (కేవలం తెలంగాణకే పరిమితం ఈ సంఘం 1985 వరకు)లో నాయకుడిగా పనిచేశాను. ఖమ్మం జిల్లా అధ్యక్ష పదవి నుండి రాష్ట్ర సంఘం అధ్యక్షునిగా 1984 వరకు ముఖ్యపాత్ర వహించాను. కీ.శే. జయశంకర్ గారితో కలిసి పనిచేశాను. మాజీ అధ్యక్షులతో కలిసి తెలంగాణ రాష్ట్ర అవసరాన్ని గురించి శ్రీకృష్ణ కమిటీకి మెమోరాండం ఇచ్చినవారిలో నేనూ ముఖ్యుణ్ణి. కేసీఆర్‌గారు దశాబ్దంపైన శాంతియుతంగా ఉద్యమం నడిపారు. ప్రాణత్యాగానికి సిద్ధమయ్యారు. తాజ్‌మహల్‌ను షాజహాను కట్టించాడు. ప్రపంచవింతల్లో ఒకటిగా గుర్తింపు పొందింది. అందుకు ఆ నవాబు ఎంతో గొప్పవాడని పొగిడితే ఎబ్బెట్టుగా ఉండదూ! ఇదీ అంతే. విమర్శ కొరకు నేనిది రాయలేదు. ఆయన నాయకత్వంలో నిజమైన బంగారు తెలంగాణ నిర్మాణం కావాలని కోరుకుంటూ...

■ దుగ్గినేని సత్యనారాయణరావు

రాష్ట్రపతి అవార్డు గ్రహీత

'क्या ईश्वर है?'

मनमोहन कुमार आर्य,

क्या ईश्वर है, है या नहीं? इस युक्ति व तर्क से देखते हैं कि यथार्थ स्थिति क्या है? इससे पूर्व कि ईश्वर की चर्चा करें हम पहले मनुष्य जीवन की चर्चा करते हैं। लोग हमसे पूछते कि आप कौन हैं? हम उत्तर हैं कि मैं मनमोहन हूं। यहां मैं स्वयं अर्थात् अपने अस्तित्व को स्वीकार कर रहा हूं और यह नहीं कह रहा हूं कि मैं नहीं हूं, मैं कह रहा हूं कि मैं हूं और मेरा नाम मनमोहन है। अब यदि मेरा अस्तित्व है तो यह अस्तित्व कब व कैसे अस्तित्व में आया? हम समझते हैं कि संसार में किसी मनुष्य को यह भ्रान्ति नहीं है कि उसका अस्तित्व नहीं है। हमारा अस्तित्व कब व कैसे उत्पन्न हुआ, इस पर विचार करने पर पता लगता है कि अमुक तिथि को हमारा जन्म हुआ था। यह वह तिथि है जिसका ज्ञान हमें अपने माता पिता से व पाठशाला आदि के अभिलेख से हुआ है जिसे हमारे माता–पिता अंकित कराते हैं। माता–पिता से जन्म से पूर्व हम माता के गर्भ में रहते हैं। ज्ञान–विज्ञान से ज्ञात होता है कि वहां भी हमारा प्रवास हिन्दी महीनों के अनुसार पूरे 10 माह और अंग्रेजी के महीनों के अनुसार लगभग 9 माह का होता है। इस 10 माह व 9 माह से पूर्व हमारा अस्तित्व था या नहीं? विज्ञान के पास इसका समुचित उत्तर नहीं है। विज्ञान का एक नियम है कि कारण के बिना कार्य नहीं होता अर्थात् कार्य के लिए कारण की आवश्यकता है। यदि माता के गर्भ में हम आयें तो दो सम्भावनायें होती हैं कि या तो कोई एक अत्यन्त सूक्ष्म तत्व कहीं से अर्थात् आकश या वायु से आया या फिर वह वहीं उत्पन्न हुआ हो। इसके लिए हमें अपने शरीर पर ध्यान देना होगा। जीवित अवस्था में हमारा शरीर दो भिन्न प्रकृति वाले पदार्थों का समन्वित रूप होता है। एक चेतन तत्व है और दूसरा जड़ तत्व। यह जड़ तत्व तो अन्नमय होता है, जो माता व हमारे अन्नमय भोजन का परिणाम है और दूसरा चेतन तत्व एक अत्यन्त सूक्ष्म तत्व है जो जन्म से मृत्यु पर्यन्त एक समान व एक आकार प्रकार वाला रहता है। इस चेतन तत्व का स्वरूप ज्ञान व कर्म अथवा गति है जो कि जड़ पदार्थों के स्वरूप वा गुणों से सर्वथा भिन्न है। अन्न जहां प्रकृति के सूक्ष्म परमाणुओं का परिणाम हैं वहां यह सूक्ष्म चेतन तत्व आत्मा प्रकृति का परिणाम न होकर इससे सर्वथा भिन्न व पृथक तत्व है। इस आत्मा के लिए ही हमें हमारा यह मनुष्य शरीर मिला हुआ अनुभव होता है। इसका निर्माण कैसा हुआ। इसका उत्तर किसी के पास नहीं। वैज्ञानिकों ने भी इस पर ध्यान नहीं दिया या यों कहिये कि यह विज्ञान का विषय ही नहीं है। यह इस कारण कि विज्ञान तो भौतिक पदार्थों का अध्ययन कर उसका ज्ञान कराता है। शरीर में चेतन तत्व जिसे आत्मा कहते हैं, वह अभौतिक व चेतन है जो विज्ञान के अध्ययन से परे है। इस चेतन तत्व जीवात्मा के अध्ययन के लिए हमें वेद और उपनिषदों की शरण लेनी पड़ती है जहां जीवात्मा को शाश्वत व सनातन अर्थात् नित्य कहा गया है। यह नित्य पदार्थ अनादि, अनुत्पन्न होने के कारण अमर व अवनिशी होता है अर्थात् इसका अस्तित्व हमेशा बना रहेगा।

शेष अगले अंक में

thearyasamaj.org

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య

देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक संदर्भो में लिए चित्रों में श्री विट्ठल राव आर्य

thearyasamaj.org

- 1970–71 వరకు ఆర్యసమాజ్ జిల్లా కార్యదర్శి
- 1971లో డిగ్రీ పూర్తి, తర్వాత హర్యానాలోని హిస్సార్‌లో నాలుగు నెలలు వేద విద్య అభ్యాసం
- 1972లో ఉస్మానియాలో పీజీ పూర్తి
- 1974లో ఖమ్మం జిల్లా వైరా సమీపంలోని సిరిపురం జూనియర్ కళాశాలలో కెమిస్ట్రీ లెక్చరర్‌గా ఏడాది విధులు.
- 1975 నుంచి 1986 వరకు 12 ఏళ్ల పాటు నారాయణపేటలో కెమిస్ట్రీ లెక్చరర్‌గా పనిచేశారు. తర్వాత ఆరేళ్లు మెదక్, పరిగిలో జూనియర్ లెక్చరర్‌గా.. ఆ తర్వాత 2008 జూలై వరకు డిగ్రీ కాలేజీ సీనియర్ లెక్చరర్‌గా జడ్చర్ల, పాలెం, ఎంవీఎస్ కాలేజీ మహబూబ్‌నగర్‌లో విధులు కొనసాగించారు.
- 1977లో జయప్రకాష్ నారాయణ ఇచ్చిన సంపూర్ణ విప్లవం అనే నినాదానికి ప్రభావితుడై జనతా పార్టీ విజయానికి కృషి. 2008లో తెలంగాణ ఆవశ్యకతను గుర్తించడంతోపాటు కేసీఆర్ నాయకత్వంపై విశ్వాసంతో 2008లో ఆయన్ను కలిసి టీఆర్ఎస్‌లో చేరారు.
- 2010 వరకు టీఆర్ఎస్ రాష్ట్ర కార్యదర్శిగా పనిచేశారు.
- 2010 మే నుంచి టీఆర్ఎస్ జిల్లా అధ్యక్ష బాధ్యతలు చేపట్టారు. 2009లో ఎంపీగా కేసీఆర్‌ను గెలిపించినా, రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా అనుకున్న మేరకు ఫలితాలు రాకపోగా నిరాశ, నిస్పృహలు ఆవరించాయి.
- 2009లో సిద్ధిపేటలో జరిగిన సభకు కేసీఆర్ ఆదేశానుసారం స్వామి అగ్నివేశ్‌ను ఒప్పించి తీసుకువచ్చారు.
- ప్రస్తుతం టీఆర్ఎస్‌లో క్రియాశీలక పాత్ర, ఆర్యజీవన్ (హిందీ, తెలుగు) పక్షపత్రిక ఎడిటర్, దయానంద పాఠశాలల నిర్వహణ. (6 ఉన్నత పాఠశాలలు, 7 ప్రాథమిక పాఠశాలలు)

బీజాపూర్, మహబూబ్‌నగర్, నాగర్‌కర్నూల్ ప్రాంతాల్లో అప్పట్లో రజాకార్ల దాష్టీకాలు కొనసాగాయి. వారిని ఎక్కడికక్కడ ఎదుర్కొనేందుకు వ్యూహరచన చేస్తూ స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యాల కోసం జనాన్ని ఏకతాటిపైకి తెచ్చే ప్రయత్నం ఆర్యసమాజ్ ఆధ్వర్యంలో జోరుగా కొనసాగింది.

ఆర్యసమాజ ప్రభావం

1925 నుంచి 1946 వరకు ఆర్యసమాజం ప్రజల పక్షాన నిలిచి మతపరమైన హక్కుల కోసం పోరాడింది. ఆంధ్రమహాసభ, ఆర్య సమాజ్ మాత్రమే ప్రజల కోసం పనిచేశాయి. మితవాద నాయకులు కాంగ్రెస్‌లో, అతివాద నాయకులు కమ్యూనిస్టు పార్టీల్లో కొనసాగే రోజులవి. గ్రౌండ్‌నెట్ వర్కు అంతా ఆర్యసమాజ్ ఆధ్వర్యంలో జరిగేది. హైదరాబాద్, నల్లగొండ, మెదక్, వరంగల్, నిజామాబాద్ బీదర్, గుల్బర్గా, రాయచూర్‌తోపాటు మరఠ్వాడా జిల్లాలైన ఉస్మానాబాద్, బీడ్, ఔరంగాబాద్, నాందేడ్, జాల్నా జిల్లాల్లో ఆర్యసమాజ్ కార్యక్రమాలు విస్తృతంగా జరిగేవి. రజాకార్ల దుశ్చర్యలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం కొనసాగిన కేంద్రాలలో గుర్మిట్‌కల్ ఒకటి. గ్రామంలో చాలామందికి ఆర్యసమాజ్‌తో ప్రత్యక్ష సంబంధాలు ఉండేవి. రజాకార్ల దౌష్ట్యాలకు వ్యతిరేకంగా నిర్వహించిన ఉద్యమంలో పండిట్ నరేంద్రజీని 1938–39లో అచ్చంపేటలో జైలులో నిర్బంధించారు. పౌరహక్కుల కోసం జరిగిన ఉద్యమంలో 12 వేల మంది జైలు పాలయ్యారు. వినోబా భావే, మహాత్మాగాంధీ నేతృత్వంలో నిర్వహించిన సర్వోదయ, భూదాన ఉద్యమాలలో విఠల్‌రావు ఆర్యా అన్న ఘనశ్యాందాస్ చురుకైన పాత్ర నిర్వహించేవారు. ఆర్యసమాజ్ కార్యకలాపాల్లో పాల్గొనడానికి వచ్చిపోయే క్రమంలో విఠల్‌రావుకు అనుబంధం, పరిచయాలు మొదలయ్యాయి. అదే సమయంలో విఠల్‌రావు ఆర్యసమాజ్ పట్ల ఆకర్షితుడయ్యాడు. నిరక్షరాస్యత నిర్మూలన కోసం రాత్రిబడుల్లో చదువు చెప్పేవారు.

చిన్ననాటే మంచే కష్టాలు

మూడో తరగతిలో ఉండగా నాన్న కాలం చేశాడు. పెద్ద అక్క, చిన్న అక్క చాలా కష్టపడ్డారు. నేను ఆరో తరగతి చదివే వరకు అన్న మా కుటుంబ పోషణ కోసం చాలా శ్రమించారు. వారి కష్టం చూసి కుటుంబం కోసం నేనూ బాధ్యతగా శ్రమించడం మొదలుపెట్టాను. ఉదయం 5 గంటలకే నిద్రలేచే వాడిని, రాత్రి వేళ కందిలి (లాంతరు) వెలుగులో చదివేవాడిని. మా గ్రామ సమీపంలోని ఎల్లమ్మ బావిలో ఈత కొట్టేవాడిని. ఏడో తరగతి వచ్చాక ప్రతిరోజు రాట్నంపై దారం ఒడికేవాడిని. 8 నుంచి పదో తరగతి వరకు మగ్గం నేసేవాడిని. బార్డర్ డిజైన్ వేసేవాడిని. వచ్చిన డబ్బుతో కుటుంబ ఖర్చులకు పోను పుస్తకాలు, కాపీలు కొనేవాడిని. అప్పట్లో 20 పైసలకే కిలోన్నర జొన్నలు వచ్చేవి. పదో తరగతి పరీక్షల కోసం యాద్గీర్ వెళ్లాను. 20 రోజులు అక్కడే ఉండి 15 రూపాయలు ఖర్చు చేసి రెండు పూటలా ఉడిపి హోటల్లో... నగర్‌లోని ఎంబీసీ స్కూల్‌లో అన్న హిందీ టీచర్‌గా పనిచేయడం మొదలుపెట్టగా నేను కూడా మహబూబ్‌నగర్‌కు వచ్చాను. అప్పట్లో ఎంవీఎస్ కాలేజీలో చదవాలంటే డొనేషన్లు అడిగేవారు. అన్నకు నెలజీతం రూ.60 మాత్రమే వచ్చేది. డొనేషన్ చెల్లించడానికి కాటన్‌మిల్లులో పనిచేశాను.

ఆర్యసమాజ్ కార్యాలయంలో అటెండర్‌గా..

ఆర్యసమాజ్ నాయకులతో పరిచయం మేరకు నెలకు రూ.30 వేతనంతో అటెండర్ పనిచేశాను. జీతం కోసమే కాకుండా చిత్తశుద్ధి, సేవాభావంతో పేదవారికి సహాయం చేసేవాడిని. నా చదువు విషయంలో తహసీల్దార్ చాలా సహాయం చేశారు. చదువు పట్ల నా ఆసక్తిని గమనించిన ఢిల్లీవాలా స్వీట్ హౌజ్ యజమాని మిఠన్‌లాల్‌గుప్తా నాకు గాడ్‌ఫాదర్‌లా పనిచేశారు. కళాశాలలో చేరడానికి అవసరమైన డొనేషన్, ఫీజు కలిపి రూ.247 ఆయనే చెల్లించారు. ఎంవీఎస్ కాలేజీలో హిందీ లెక్చరర్ రామ్ నివాస్ భండక్ చాలా ప్రోత్సహించారు. ఈవెనింగ్ కాలేజీలో నెలకు రూ. 30 వేతనంపై టైపిస్టుగా పనిచేయడానికి ప్రిన్సిపాల్ వెంకట్‌రావు అవకాశమిచ్చారు.

1969 ఉద్యమంలో కీలకపాత్ర

1969 తెలంగాణ ఉద్యమంలో ఆర్యా కీలక భూమిక పోషించారు. బందులు, ధర్నాలలో విద్యార్థిగా చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. అప్పట్లో పోలీసులు తరచూ 144 సెక్షన్ విధించేవారు. కాల్పులు జరిపారు. మహబూబ్‌నగర్‌కు చెందిన మనోహర్‌రెడ్డి, బుర్రి వెంకట్రామిరెడ్డి, వేణుగోపాల్‌రెడ్డి, లైటు ఆంజనేయులు, ముత్యాల ప్రకాష్ సహచరులుగా ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు.

సారా వ్యతిరేక ఉద్యమంలో...

డిగ్రీ ఫస్టియర్ తర్వాత హర్యానాలోని హిస్సార్‌లో నాలుగు నెలలపాటు వేదవిద్య అభ్యసించారు. ఆర్యసమాజ్‌కు చెందిన జాతీయ నాయకులతో పరిచయం ఏర్పడింది. 1968లోనే స్వామి అగ్నివేశ్‌తో పరిచయం ఏర్పడింది. సారా వ్యతిరేక ఉద్యమంలో ఆయనతో కలిసి పనిచేశారు. జాతీయ స్థాయిలో లక్ష మంది పాల్గొన్న సారా వ్యతిరేక సదస్సులో పాల్గొన్నారు. ఈ సదస్సుకు అప్పట్లో మారిషస్ ప్రధాని శివసాగర్ రాంగులామ్ అతిథిగా హాజరయ్యారు.

ఎన్నో సామాజిక కార్యక్రమాలు

జిల్లాకు సంబంధించి మహారాష్ట్ర ప్రాజెక్టు నిర్మాణంలో పెద్దమందడి, మొజెర్ల, మద్దిగట్ల, కడకుంట్ల, మొటలంపల్లికి చెందిన 150మంది వెట్టికార్మికులకు వెట్టినుంచి విముక్తి కల్పించారు. వారికి భూమి ఇప్పించడం, ఇండ్లు నిర్మించడం, సేద్యానికి

- బావులు తవ్వించడం వంటి పనులతో పునరావాసం కల్పించారు. స్వామి అగ్నివేశ్ చైర్మన్‌గా ఏర్పాటు చేసిన బాండెడ్ లిబరేషన్ ఫ్రంట్(బీఎల్ఎల్ఎఫ్)కు జిల్లా ఇంచార్జిగా, కన్వీనర్‌గా విఠల్‌రావు ఆర్యా పనిచేశారు.
- అగ్నివేశ్‌తోపాటు నోబెల్ శాంతి బహుమతి గ్రహీత కైలాష్ సత్యార్థితో కలిసి గతంలో చాలాసార్లు వివిధ సేవా కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు. రాజస్థాన్‌లో సత్యప్రథ (సతీసహగమనం)కు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమం నిర్వహించారు. దళితులచే ఆలయ ప్రవేశం చేయించారు.
- 1990 నాటికి దేశంలో 10 కోట్ల మంది బాలకార్మికులు ఉండగా బాలకార్మిక వ్యవస్థను రూపుమాపితే తప్ప దేశాభివృద్ధి జరుగదని అగ్నివేశ్, కైలాష్ సత్యార్థి నేతృత్వంలో బాలకార్మిక వ్యవస్థ నిర్మూలనకు కృషి చేశారు.
- 1994లో కన్యాకుమారి నుంచి ఢిల్లీ వరకు, 1999లో కన్యాకుమారి నుంచి కాశ్మీర్ వరకు విద్యాయాత్ర నిర్వహించగా హైదరాబాద్ వరకు విఠల్‌రావు ఆర్యా యాత్ర నిర్వహణలో పాల్గొన్నారు.
- 1998–99లో ఆర్యసమాజ్ ఆధ్వర్యంలో ఆలిండియా సదస్సు నిర్వహించగా కన్వీనర్‌గా విఠల్‌రావుఆర్యా వ్యవహరించారు.
- పాలమూరు జిల్లాలో నదీ జలాల సమస్యలు తెలిసి 1994లో నీటి వాటా కోసం ఉద్యమం చేస్తూనే 1994–95లో కరువు వ్యతిరేక పోరాట సమితి ఏర్పాటులో పాల్గొన్నారు. ప్రొఫెసర్ హరగోపాల్, రాఘవాచారితో కలిసి జిల్లాలో కృష్ణా జలాల్లో పాలమూరు వాటా గురించి అవగాహన కల్పించేందుకు కృష్ణానది ప్రవేశించే కృష్ణా గ్రామం నుంచి అమ్రాబాద్ వరకు యాత్ర నిర్వహించారు.
- బాల కార్మిక వ్యవస్థలో మగ్గుతున్న 20 వేల మంది బాలలను విముక్తులను చేయాలని కోరుతూ ప్రతినిధిగా 2000, 2004, 2005లో మూడు సార్లు ఐక్యరాజ్య సమితిలో నివేదిక సమర్పించారు.
- మతపరమైన హింస దేశాన్ని తిరోగమనం వైపు తీసుకెళుతుందని ఆందోళన వ్యక్తం చేస్తూ ఆర్యసమాజ్ తరపున టర్కీ, ఆస్ట్రియా దేశాలకు వెళ్లి వివిధ సంఘాల కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నారు.

ఆజాద్, ఆది శంకరాచార్య బాటలో..

15 ఏళ్ల వయస్సులోనే దయానంద సరస్వతీ వల్లనే జీవితాన్ని సమాజం కోసం అంకితం చేసినట్లుగా భావించాను. అందుకే వివాహం చేసుకోలేదు. చంద్రశేఖర్ ఆజాద్, ఆది శంకరాచార్య తదితరుల ప్రభావం నాపై చాలా ఉంది. ఏ బాధ్యత అప్పగించినా నిస్వార్థంగా ప్రజల కోసం పని చేస్తా. కొంత మంది సాదా సీదాగా వ్యవహరించక, ఆటంకాలు కల్పించినా.. ఎవరి శైలి వారిదే. నాది మాత్రం పక్కా గాంధేయవాదం.

సడక్‌బంద్ సందర్భంగా అరెస్టైన నేతలను జిల్లా జైలులో పరామర్శించేందుకు వెళుతున్న విఠల్‌రావు ఆర్యా (ఫైల్)

thearyasamaj.org

Date of Publication 2nd & 17th of every Month   Date of posting 3rd and 18th of every month

आर्य जीवन 03-05-2015 Registered-Reg. No.HD/783/2015-1 RNI.No.52990/93

ఆర్య జీవన్

హిందీ-తెలుగు ద్విభాషా పక్ష పత్రిక
ఆర్య ప్రతినిధి సభ ఆ.ప్ర.-తెలంగాణ, D.No. 4-2-15
మహర్షి దయానంద మార్గము సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్-95,
phone No. 040 - 24753827, 66758707, Fax: 040-24557946
సంపాదకులు - విఠల్‌రావు ఆర్య ప్రధాన్ సభ

విభిన్న సంధర్భాలలో దేశ ప్రముఖులతో విఠల్ రావు ఆర్య

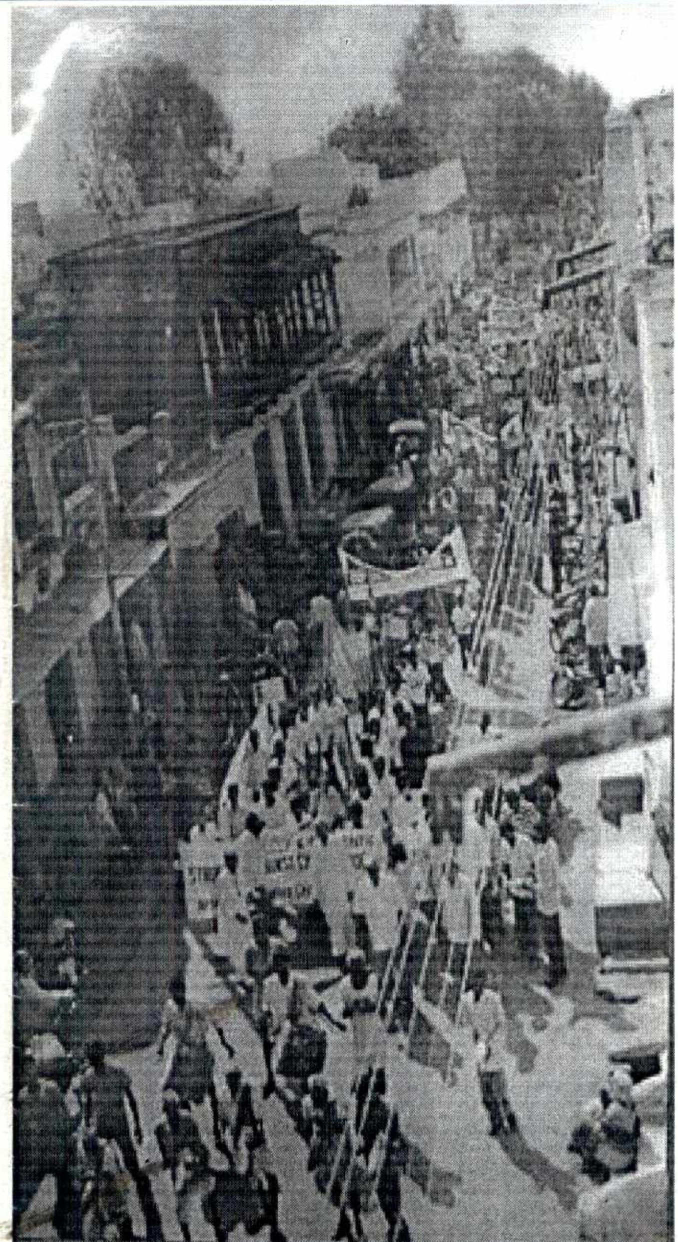

ARYA WITH NOBEL LAUREATE SHRI KAILASH SATYARTHI

देश के प्रमुख लोगों के साथ अनेक संदर्भो में लिए चित्रों में श्री विठ्ठलराव आर्य

THE VIEWS & THE NEWS PUBLISHED IN THIS ISSUE MAY NOT NECESSARILY BE AGREEABLE TO THE EDITOR
Editor: VithalRao Arya • acharyavithal@gmail.com

సంపాదకులు : విఠల్‌రావు ఆర్య, ప్రధాన్ ఆర్యప్రతినిధి సభ ఆ.ప్ర.-తెలంగాణ సుల్తాన్‌బజార్, హైదరాబాదు-95 Ph.: 24753827, Email : aryavithal@yahoo.co.in
संपादक: श्री विठ्ठल राव आर्य प्रधान सभा ने सभा की ओर से आकृति प्रेस चिक्कडपल्ली में मुद्रित करवा कर प्रकाशित किया।
प्रकाशक: आर्य प्रतिनिधि सभा आं.प्र.-तेलंगाना सुल्तान बाज़ार, हैदराबाद तेलंगाना-९५